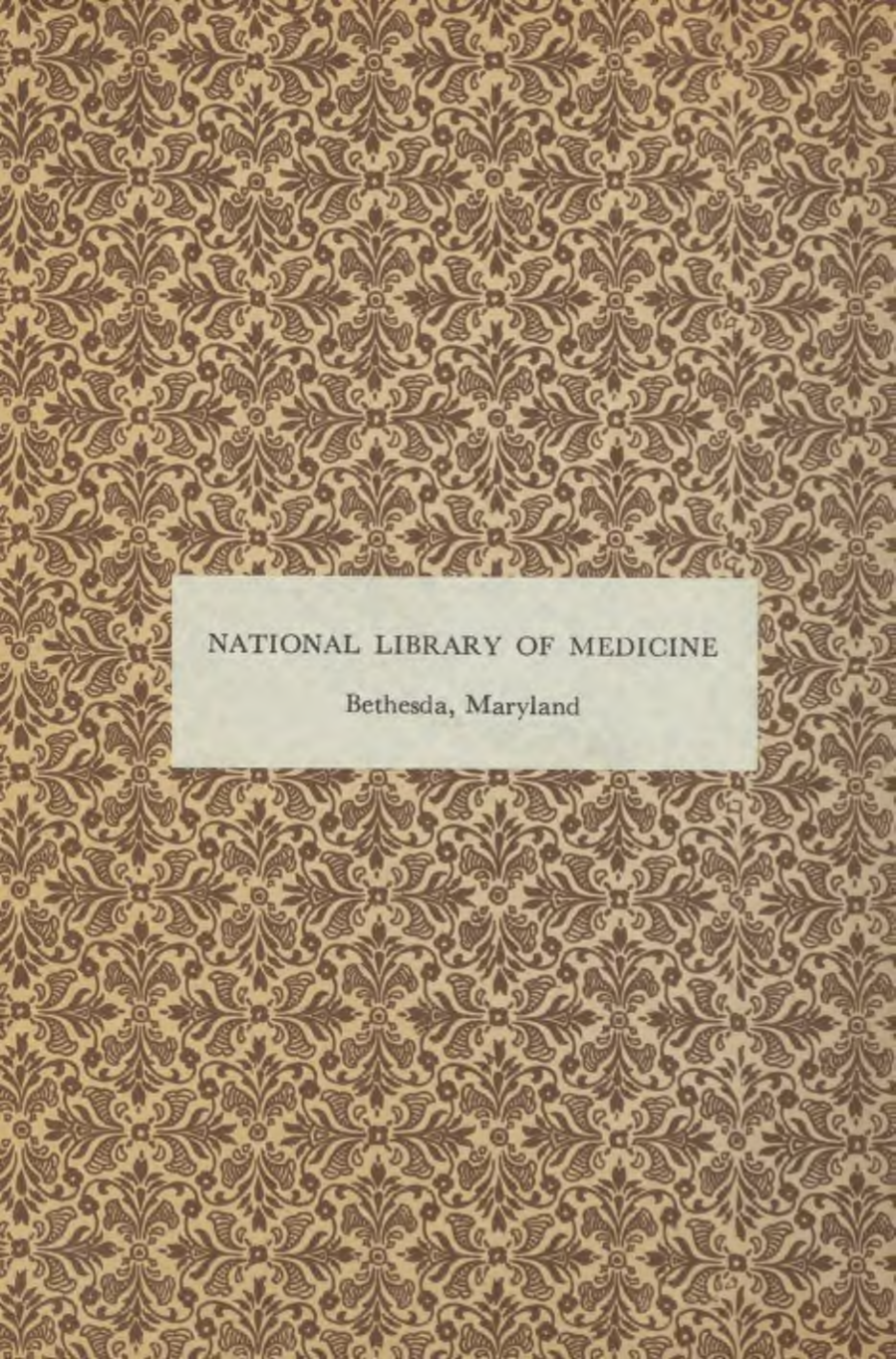

NATIONAL LIBRARY OF MEDICINE

Bethesda, Maryland

S E R M O
DE CAUSIS, ATQVE
NATVRA PESTIS,
ET CVRA

OCTAVII BRENZONI PHIL. ET MED.
VERONENSIS.

VERONÆ, Typis Tamianis. M DC X.
Superiorum permissis.

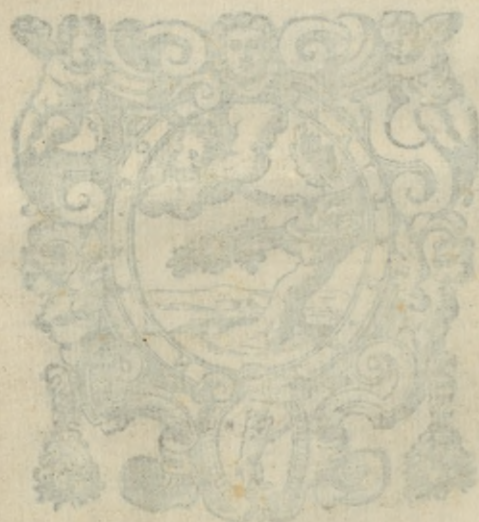
SERMO

DE CAVSIS ATQVE

NATVRA PESTIS.

ET CVRA

OCTAVII BRINZONI PHIL. ET MED.
VERONENSIS.

VERONAE, Typis Iamianis. MDCX.
Superiorum permissu.

NLM

OCTAVIVS BRENZONVS VERONENSIS

A D

D. SIGISMVNDVM VERDELLVM
AMICORVM OPTIMVM.

De eo, quod agendum in hoc sermone, ac de
locis, à quibus pestis proueniat.

Cap. I.

ALORVM omnium, & miserabilium miserrimum illud est, quo regionem unam, vel plures occupante specifica animalia quæque (siuè species una, siue simul plures, aut etiam solus homo) passim, & ubique languent, quorum etiam pars maior occumbit; siuè id causa communis, siuè mutua hominum

A 3

con-

consuetudo malum diffeminauerit, hoc una tantum, sed horribili voce Pestem appellant. Quamobrem, & propter eam partem, quæ ad salutem hominum spectat; & quoniam difficiliora prestat contemplari, atque eorum partem cognoscere, quam de euiden-
tibus integram scientiam habuisse: Idcirco nomine non contenti; quod vulgus etiam non ignorat, querimus morbi naturam ex causis per signa cognoscendis, (quædam ex his future pestis præfagia vocantur) ex omnibus verò consequentia non nulla, quæ tamquam signa iam factæ pestis haberi possunt. Inde breui methodo dicendum quæ ratione possit homo tristem hanc labem declinare, aut etiam iam male affectis opem ferre. Tu verò, & patriæ, & amicis in eo Sanitatis, aut potius pietatis officio, & in alijs omnibus officiosissime Sigismunde si forte velis ab illis parum vacare, contemplare quæso (quoniam experimenta cales) in huiusmodi morbi suspitione quanta crediderim vigilantia opus esse; aut quid asserendum in difficultatibus & mihi priuatim, & cum alijs medicis à viris perillustribus nobis aliàs propositis, & à quibus etiam cauendum sit. Itaque si in una regione eodem morbo contingat homines corripì, rectè quidem à medicis illi communis causa censetur, quod si non singuli omnes capiantur, iure optimo dicta est communis, non dum verò communissi-

ma causa. Amplius si morbus lethalis existat, si non perpetuus, aut familiaris, sed in tempore contingat, (Unde epidemicum, non endemium dicunt) eiusmodi quoque causa erit inuestiganda; hæc autem omnia aut ex simplici cognita causa, aut ex causa annexa subiecto manifesta fient. Communis ergo causa profecto non erit in ijs, quæ semper apud vnum quemque varia sunt, & quorum tum qualitate, tum quantitate semper varius est usus, dico autem de cibo, & potu, excretis, & retentis, de motu, & quiete, somno, & vigilia, atque animi perturbationibus; æris autem fortasse alia est ratio. Plura vero non sunt, quæ necessario corpus nostrum immutant, afficiuntque. Videtur autem, quod est semper commune habitantibus posse hanc quoque causam communem habere: Tria sunt ergo, in quibus degimus, elementa, nimirum ær, aqua, & terra (quartum enim aut nihil est, aut calor à celo procedit, ut in naturalibus dictum est, neque ad hoc quidquam facit) ær quidem ad eo nobis est communis, ut continuo nos ambiat, ex illo inspiremus: Unde & vitæ penetralia nostra facillime percurrit: si itaque ær habeat in se morbi causam, manifestum est æque omnes habitantes eodem posse affici morbo; sed quoniam semper mouetur ær, aut calore Solis, aut impellentibus ventis, quomodo malum qualibet vice inuadat non

continuò serpit per omnem terram ? presertim cum
 huiusmodi affectio obseruata sit etiam per plures
 menses perseuerare . An aque stagnantes , & terre
 loca particularia eos vapores per aërem mittunt , qui
 velut odores etiam tetri , vel mediocri mora , non
 difficile disperduntur , perseuerant tamen non muta-
 tis locis illa terre , vel aque euaporatione perseueran-
 te ; sed neque ex aqua , vt simplex est elementum ,
 rationabile est quidquam proficisci , quod homini sit
 tamquam venenum , cum in vsu sit familiarissimo ,
 & homini , & ceteris animantibus ; sed insuper om-
 nis actio , atque virtus in his , que sublunaria sunt
 ex misto est , prima enim actio , qua non incipit inter
 elementa fuit : Atqui eadem ratione facile est conij-
 cere , neque terram ipsam solam in causa esse : ex ea-
 dem verò , vt simplex est , vapores ascendere im-
 possibile omninò ; si nanque humidum primum est a-
 qua elementum , primum siccum terra ipsa , necesse
 est ex utrisq; omnem incipere mixtionē spiritu cali-
 do suffragante , (spiritum verò siue aërem , siue fla-
 tum dixeris nihil refert) quemadmodum alibi demon-
 stratum est . hec igitur pauca sufficiant pro foco pestis
 inuestigando , quem in loco determinato rationibus
 his iam constituimus .

De loco in quo generatur materia pestis ,
& qualis sit. Cap. II.

EX ijs etiam, quæ pestem precedere solent, si-
dem accipere oportet, eiusmodi verò sunt,
quæ subter, vel supra terram fiunt, aut
etiam in superioribus aëris regionibus; Ut aliquan-
do crebri terremotus, aut animalia, quæ sub terra
degunt, Ut mures, & alia si desuper ascendant, ac
si perhorrescant, ac fugiant viscera terræ; quamo-
brem manifestum sit infra terræ superficiem, aut
altius eos pestilentes vapores ortum ducere, va-
pores verò, seu exhalationes dixeris, aut mixtum
ex his nihil obstat; necesse est enim talem esse te-
nuem materiam ex sicco, & humido conceptam, quæ
per aërem queat diffundi; quod si & terremotus
inibi fiant, certum est pro generatione calidos spiri-
tus non deesse, unde & quamplurimæ plantæ, &
mineralia quæ quæ ortum habent: Propter hæc igitur
esto vaporosa materia in abditis terræ locis producta:
cuiusmodi verò sit essetie ex alijs propositis signis in-
quirere oportet: Porro cōsuevere prius insectilia mul-
ta super terrā multiplicare ut muscæ, ranæ, & his cō-
similia; hæc autē ex disposita materia fieri necesse est,
quæ spiritum viuentem, seu calidum innatum con-
cipere possit: Quare si in animalibus humidum va-
dicale,

dicale, quod est oleosum, ut docuit Fernelius, fomes est, & pabulum calidi vitalis, necesse est hanc quoque materiam humidam esse, & oleosam: Id etiam testantur quæ in aëre fiunt; præsertim ignes diutius accensi, qui dicuntur cometae, quorum materia si est exhalatio sicca quomodo cito non comburitur? immo si horum materia sit tamquam longus cumulus palearum, ut loquitur Arist., qui eo quod flamma sequatur materiam in cometis motum ostendit, quomodo materiam velocissimè non consumit? dicunt alij alio modo causam perdurationis; quia nimirum illa exhalatio sicca à calore trahitur, unde continuò materia confluit ad ignem accensum: Sed quomodocunque dicant, qui hoc modo dicunt, haud possunt in cometis motum ostendere: Primo vero modo irrationabile est per eam continuam, necnon velocem combustionem velle in cometis lentum motum demonstrare, qui per diem naturalem, aut etiam per plures aliquando nihil ferè moveri depræhensi sunt; dico autem de motu, qui non est motus uniuersi: Sed rectè Aristotel. si pro sicca materia dicat viscidam, & oleosam; talem enim solum sensim, ac sensim flamma consumit. Constat ergo tunc temporis aërem infici vaporibus illis, qui ex humida, & oleosa materia sunt.

De alijs signis pestis materiam præſagientibus,
 ſed reiſcitur ſignum ab omnibus ventis
 vehementer perflantibus.

Cap. III.

INter ſigna peſtem præcedentia adnumerant etiam
 nubilum aerem, aut caligine mixtum, auſtri-
 nas etiam conſtitutiones, anni denique tempora
 ſuam non ſeruantia naturam: Atque hæc omnia rectè
 quidem; ſed non bene medicus ille, aut poeta, qui cum
 dicat, cum auſtri plurimi perflauerint, & diù incu-
 buerint; putat etiam ventos vehementem impetum
 facientes poſſe peſtem prænuntiare, quod tamen va-
 num eſt: Sed bene illud Hippocratis: annus auſtri-
 nus pluuius à ventis in totum ſilens. ex quo vt ex
 alijs etiam locis intelligimus auſtrum ipſum leniter
 admodum ſpiraffe. Etenim quorſumcunque vehe-
 menter perflauerint venti, ac diù perdurauerint, ra-
 tionabile eſt inquinata elementa per illos expurgari,
 quantomagis à generatione peſtilentis materie præ-
 ſeruari? An non in qualibet generatione calidi ſpiri-
 tus neceſſarij ſunt? calorem verò nullum inducunt
 quicunque vehementer perflauerint venti; quod
 & optime norunt poetæ dicentes. Et cum fulmini-
 bus facientes frigora ventos. & alius. Et agentes
 frigora ventos. Leues autem, ac tepidas auras diu-

rius exhalare, non erit inutile signum pro ijs, quæ sub terra fiunt, (siquidem à terra sit omnis Ventus) ac in ipsa tunc temporis nouam aliquam materiam adgenerari credendū est, Quare tunc aerē nō agitātibus ventis, ex terra tales fieri possunt exhalationes, quæ nebulas, aut caligines inducant, ac Solem diu tristem reddant, quæ, & austrina dici possunt constitutiones.

Declaratur materia Pestis.

Cap. IIIL.

Quæret autem quispiam quare ex istis alia signa multo tempore malum præcedere consueuere, alia verò non multo prius, aut ferè eodem tempore mali contingant; vt cometa, ac terremotus, postea insectorum multiplicatio, & alia quæ ad vicinum aerem spectant; An quoniam in qualibet generatione dispositiones præcedere oportet, & in elaboranda materia multa excrementa consimilis naturæ excerni, ac proijci necesse est, quod verò prodit elaboratum, vires in summo habet, quas in illis signis quasi obtusas videre fuit: Itaque mixtum illud, oleosum quidem erit, facile miscibile, maximèq; euaporationi obnoxium in tenuissimas partes, aptissimasq; ad combustionem, ac fouendum, & augendum.

dum calorem : Porro miscibile est quoniam adheret, adheret autem imo penetrat, quoniam oleosum vaporosumque existit; non est vero existimandum illius esse materiam ut odores dissolubilem, quoniam aggregata corpus est, sed ex ea vapores quodammodo esse medios inter nebulas, & odores. Tales igitur ex imis terræ locis rationabile est exire, in quibus factus sit pernitiosissimus ille conceptus; sed neque si qua regio conceperit, statim oportet existimare vapores illos ex omnibus illius locis, & passim, quasi semina germinare, neque continuò; quod & in aquis humiditatibus calore solis ascendentibus cernere est, ut etiam evidentius in locis quibusdam sulphureis, quæ loca thermarum appellant; omne enim quod evaporat, & vias habere per quas transeat, atque prius talem materiam ab aliquo calore attenuari necesse est. Tale autem mixtum nihil prohibet quolibet anni tempore evaporare, maxime verò circa ver, & autumnum sed etiam in æstate, atque hieme, nisi terræ superficies in porris suis summa glacie fuerit obstructa; intus verò concludi calorem aliquem, quo attenuetur materia, saltem illum qui pro generatione fuit, necesse est: Quamobrem manifestum fit, quomodo si morbus verno tempore invadat haud desinat in æstate, aut si in autumno, neque in hieme etiam finiat; prius enim consumi, ac totam illam

euaporare materiam antequam finiat necesse est; nihil verò prohibet paulo post consimilem generari, atque ita factò aliquando mensium interuallo videtur de repente malum rescipiscere. Rursus ex dictis materia illa vespere maxime, & mane summo euaporare contingit, nocte etiam, sed minus circa meridiem, tunc enim solum terra aperitur, augeturque in ipsa calor,umatque deinceps, atque ita per aerem diffundi rationabile est, & extenuari, ut facile etià paulò diutius aura qualibet spirante tale penitus dissoluatur mixtum, & evanescat.

Ex nulla putredine fieri pestis materiam, ac in humanis corporibus aliquando consimilem generari.

Cap. V.

ITAQUE ex dictis materia pestis iam patet, quam alij aeris venenum, alij seminaria pestis, alij simili modo, & obscure nimis eam nuncuparunt. Habet verò maiorem difficultatem, quod plerique autumant ex aere ipso corrupto, & putrefacto eam fieri pestis materiam; vel ex aliquo putrescente lacu; aut si denique magna inhumatorum corporum putrefactio contingat, siue humana fuerint ut in prèlijs, siue brutorum ut locustarum, & alia.

alia. Porro primum præter ea, quæ dicta sunt,
 difficile est credere simplex elementum putrescere pos-
 se, quoniam unumquodque horum ex alijs non con-
 stat, si quidem ipsa pro materia sunt, & cuicumque
 simplex est materia, quia singulis est simplex natu-
 ra; atque ita humiditas est aqua, & siccitas est ter-
 ra, per ea verò cætera quæque humida sunt, aut
 sicca; frigiditas autem in his sublunaribus censetur
 passio communis ex natura accidentium, cœlitus au-
 tem venit calor: Non sunt ergo duo hæc elementa
 contraria sibi, neque enim se destruunt, sed ample-
 xantur. Adhuc autem simplicior existimatur aer,
 nulliusque propriæ videtur actiuitatis, sed caloris,
 ac frigoris susceptiuus, aut si quid illi est proprium
 forte mixtorum, & agentis caloris locus est: Quo-
 modo ergo elementum in alterum transit, si uniri
 apta sunt, & rursus eadem à calore tantummodo
 separari? Porro in rebus naturalibus transmutatio
 materiam ostendit, non ostendit autem corrumpi, aut
 transmutari elementa; rationes itaque pro materia
 prima non persuadent; sed de his secundam ratio-
 nem in naturalibus disputatum est: Attamen ex his
 etiam videre est, neque corrumpi elementa, neque
 putrescere. Sed si putrescunt quæ ex humido, &
 sicco facta sunt, in quibus terminatum est humido
 siccum operantibus actiuis: Quomodo terra sim-
 plex,

plex, non humida, aut aqua non sicca, aut aer non humidus, aut siccus vlla ratione putrescant? Amplius si putrefactio est corruptio eius, quæ in unoquoque humido propria, & secundum naturam, caliditatis ab aliena caliditate, hæc autem sit, quæ ambientis; Quomodo terra, vel aqua, aut aer ipse, quæ nullo modo ex propria natura calida sunt, putrescere possunt? Sed & minus terra ipsa; & adhuc minus aer, quoniam neque calidus, neq; humidus est, illi siquidem ut & reliquis frigiditas accidit, & calor, quod si humiditas definit aquam, nullo modo aeri videtur propria; quamobrem aerem putrescere asserere vanum est; Propter has etiam rationes neque aquam putrescere cogimur existimare; Quod si in aquis stagnantibus putredines contingant, limus non aqua putrescit, nempe quod mixtum est, sed tales putrefactiones, & magis quæ ex inhumatis corporibus fiunt tetrum odorem spirant, ac nimis graues fætores exhalant; Nunquid autem tales odores pestilentia grassante sentiri consueuerunt? Certum est enim pestilentias non modo perseuerasse, sed incepisse etiam sine vlla aeris graueolentia; quod si forte fortuna contigit aliquando & inhumata corpora computruisse, & subinde pestem subsequutam esse, non ideo talis putredo causa censenda est; quomodo enim tales putredines necessario pestem

pestem non præcedunt? Aut potius quomodo tot succedentibus putrefactionibus magnæ pestilentie non consequuntur? quod tamen raro admodum contigisse exploratum est, adeo ut manifestò simul utrunque fieri per accidens sit. Quod autem, & ab ijs, quæ intrò assumuntur pestem fieri posse contendunt, non habet adhuc perspicuam veritatem, siquidem quolibet anni tempore, qualibet in regione, & semper complures sint qui adeo pauperem vitam degunt, ut quolibet ciborum genere (quamquam prauo, quamquam putrido) & vesci & illis impleri coacti sint; Ita ut mirandum sit, quomodo frequentissimæ pestes ubique non pullulent, multiplicent, ac populentur. Amplius istos eadem ratio conuincit, ut in fatidis exhalationibus dictum est; neque enim pestis prauorum ciborum usum necessario consequitur, aut illi necessario pestem inducunt, quamobrem hæc ambo coincidere per accidens est. Videtur autem altera ex parte difficile etiam in corpore viuo talem fieri materiam, cuiusmodi est ea, quæ in pestilentijs iam dicta est; quoniam facilis est combustionis mixtionisque; itaque verisimile apparet, prius quam generetur, totam à calore consumi, nec ab alijs humoribus posse unquam separatam subsistere: Verum quod dubium est dissolvere oportet; minimè autè dubiū per ea, quæ dicta sunt, ex humido, & sicco fieri prædictā pestis

pestis materiam, quæ duo in humanis corporibus multifariam, & abundanter constituta sunt; sed neque superabundat calor siquando contingat illum à copia & qualitate materiæ suffocari, tum demum materiam in frigidiori corporis parte generari: Itaq; generatur quidem, & euaporat, mixta verò cum sit in alijs humoribus nihil obstat; Quamobrem manifestum fit in humanis etiam corporibus consimilem aliquando generari pestis materiam vt in abditis terre locis ostensum est.

De causis generationis illius materiæ pestilentis.

Cap. VI.

SED insuper ad ea, quæ dicta sunt necessarium est agens, quod quidem cum calore coniungi indubitatum est; hunc autem à cælo prodire quis negauerit? imo cum omnimode sufficiat quilibet alius inter elementa adscriptus iure merito superuacabit. Omnino verò difficile est ex humido, & sicco, nimirum ex elementari hac materia per simplicem calorem tale mixtum construi, quod persæpe æque multorum insectilium materia sit, ac proinde illorum animæ sedes, ac fundamentum: sin verò nihil habeat aliud celestis calor quam calefacere, accensi carbonēs eadem efficient in seminibus, & plantis, & animalibus:

bus: Consentunt autem celestem calorem ab his plurimum differre, propter aliquid aliud ergo differt. Hoc autem quoniam cum calore animantia producit iure optimo causæ efficiētis nomen sortitū est, omne autem efficiens format, variæ sunt formæ, quoniā variæ sunt ad invicem principalium Syderum positiones: Sed hæc omnia absque diligenti ipsorum Syderum inspectione explicare velle foret inanis labor, neque huc pertinent; propter hæc Verò rationabile omninò est in hac materia, quando in his inferioribus sufficiens causa non reperitur, illam è superis lationibus petere, & eo magis, quoniam convenientibus iisdem astrorum concursionibus pestilentie sunt consecutæ. Quinimo docuit Fernellius ex illis quærendam esse causam etiam morborum qui singulis annis, & quolibet anni tempore contingunt, qui, & à Galeno populariter vagari dicuntur, hoc enim modo morbi ferè semper inuadere solent, & ex hoc docuit idem Gal. morbos cognoscere si populariter ea tempestate vagari soleant, Hoc enim mirabile est quando non omnes imo rarissimi eadem ratione victus utantur. Sed neque ex aeris hac aut illa constitutione particulares morbi ab ullo medico potuerunt unquam prædici aut præcognosci. Non admirantur autem desuper benè, quærentes causas, ac multa volente Deo rationabiliter præcognoscunt. Porro in his methodus est rationalis

eclipses animaduertere, quæ frequens experimen-
 tum præbere possunt; Nam quæ multi nugantur de
 coniunctione Martis cum Saturno, aut de magnis
 etiam coniunctionibus, illæ nugæ sunt, hæc verò vix
 ullum, aut nullum præstare possunt experimen-
 tum: Sed ab authoritatum locis recta iudicia proce-
 dunt; nam Sol, & Luna ut principes omnium stel-
 larum imperium, & edictionem penes se habent, au-
 thores effectuum, & dominationis ius stellis com-
 mittentes, ipsarumque stellarum aut vires augent,
 aut imminuunt: At quibus stellis potestas contigit
 commissionis earum consideratio demonstrat euen-
 tuum modos. Eorum quoque inanis est labor, qui ex
 verni equinoctij puncto conantur significata morbo-
 rum elycere; principium enim in circulo constituere
 videtur omnem fugere cogitationem. Amplius iusta
 quidem initia foundationum aut impossibile est habere,
 aut quale tempus pro initio accipi debeat, aut ab ope-
 re, aut à consilio, aut ab alio ingressu omninò incer-
 tum est. Naturale est autem earum foundationum si-
 gnificatrices eclipses proximè præcessisse, quas pro-
 pterea in illis locis tamquam principia accipere oportet,
 quod & multo facilius est; iuxta verò talem
 radicem euenientes eclipses conferre oportet; nam
 per sepe corripuntur ij, quorum dictæ vniuersales
 radices loca præcipua habuerint, nempe luminum,

aut cardinum, aut alia significantia, cum illis, à quibus morbi eueniunt vniuersales; nam succedentes eclipses loco directionum existimamus, siue Solis deliquia fuerint, siue Luna defectus extiterint. Itaque & crebris experimentis obseruasse oportet per signa, & loca signorum particularia, quid unaquæq; eclipsis locis subiectis significauerit; obseruantes etiam stellarum naturam morbos efficientium & alia, vt quæ Saturnus, quæ Mars efficiant, aut stella, quæ vicem illorum gerat in locis defectiuis, præsertim & alijs coniunctis; tempora quoque euentuum, & perdurationem iuxta dictam rationem noscere oportet, & si quæ alia. Sed hinc prosequi particularia non est locus; etenim viro iusto ac phisice in his, quæ diximus, coniectanti veritas non erit obscura: De causis ergo, ac signis pestem præsagentibus satis hoc modo determinatum sit.

De modo quo fit contagium in peste.

Cap. VII.

HIS itaque concurrentibus causis mixtum pestilens produci sedulo satis expertum est; idque siue in humanis corporibus, siue extra fiat necesse est propter ea; quæ dicta sunt, ipsum euaporare, & ex hoc aerem ambientem infici; quo fit vt

C 2 prima

prima affectionum necessario consequi debeat, ea autem
 est ipsa contagio; qua enim ratione inficitur aer eadem,
 & humidum radicale in hominibus pati rationabile est,
 quo absumpto inibi statim finit vita animalis; facile
 autem absumitur per calidi excessum; potissimum
 vero excedit calor iniuncta sibi combustibili mate-
 ria; quod & in vino, & aqua ardenti intus etiam
 assumptis cernere est, & quaecunque eiusmodi
 sunt, quorum substantia etiam si in tennes dissolu-
 tur vapores combustibilis est; Aqua enim ardens
 resoluta in vapores potentiam talem ammisit, quo-
 niam iusto tenuior tunc eius substantia existit, unde
 ignis pabulum incongruum fit, Qualis ergo in sub-
 stantia est aque ardentis potentia ad ignem, talem
 ferè in vaporibus materiam pestis, existimamus:
 Neque ambigere oportet si talis permearet aqua us-
 que ad ipsum cor, eadem ferè futura symptomata,
 sed hæc non ut illa est oleosa. Cum itaque necesse sit
 ambientem aerem inspirare facile ille coinquinatus
 penetralia vite percurrere potest; indeque vaporibus
 cum humoribus accensis coinquinatus aer emit-
 titur, quem forte rursus propinquus, & tertius
 inspirat, atque ita malum serpit viresque acqui-
 rit eundo. Quinimo quam facile res unaqueque
 ab aqueis vaporibus humectari potest, eo etiam fa-
 cilius ab humidis, & oleosis hisce vaporibus infici

ac coinquinari posse credendum est, quando omne quod siccum est apparet olei susceptivum maxime in vaporibus distributi, non item aqua sicco cuilibet adhæret; Miscetur autem quandoque quod oleosum est ipsimet aquæ si siccum corpus commixtū utrumque conciliet. Quamobrem nihil hætenus novimus quod huiusce lathalis materiæ non sit susceptivum, suscipit & aqua, & quodcunque tale est, sed non aliter, ac in aere disperditur ac dissipatur: secus autem fit si corporum superficiebus adhæreat, quas etiam multo tempore post illam retinuisse exploratum est; inde verò si res illas attrectari contingat aut ab alio calore talem materiam evaporare, ex eo subiecto alij etiam facile adheret, aut per aerem diffusa ab inspirante facile attrahitur, qui deinde per repetitas expirationes similiter externa inficere potest. Inficiuntur ergo & animata & inanimata corpora quæcunque; quare & de ligno quocunque dubitare prorsus ridiculum est. Atque in hoc malo sic se habet ipsa contagio, quæ ex his apparet esse eiusdem infectionis unius cum alio communicatio nullo verò modo erit infectio transiens, quoniam non tota transit sed communicat. Habet autem dubitationem, quomodo lathalis hæc materia solum per anhelitum attracta adeo possit in alios propagari, ut infinitos propemodum apprehendat, neque enim hoc fit inanimatis,

matis, neque in his, quæ extrinsecus coinquinata
 sunt, nam per attritionem aut quouis modo illius af-
 fixæ materiæ commotionem sensim, ac sensim atter-
 ritur illa ac dissipatur, neque diutius multa circum-
 agentia corpora subsequenter inficiuntur sed in pau-
 cis desinit lethalis actio. Amplius dubitare contin-
 git, an per anhelitum solum huiusmodi malo homo
 affici possit, neque quicquam manibus attrectata ma-
 teria, aut alicui aliarum corporis partium eadem affixa
 possit obesse, & hominem morbo afficere. In primis
 autem illud fieri manifestum est; Vapores enim in-
 gressi pulmones humoribus miscentur, qui simul acci-
 piunt pestilentem naturam, ac pestilentes fiunt non
 ex putredine, sed ex mutatione naturæ, facilis
 enim est hic transitus, quoniam facile cum humido
 Vitali miscentur, & simul accenduntur; non ergo
 putrescit humidum, aut humores dum accendun-
 tur; neque ab accensione sequitur putredo, sed mu-
 tari naturam, neque alienum est à Natura, quando
 & in ijs, quæ sunt actu frigida quodammodo hoc fie-
 ri videamus; mutatur enim vinum in acetum pau-
 ca aceti quantitate admixta: Atque ita hoc propa-
 gari, ac multiplicari potest: In hoc igitur nihil pro-
 hibet hos pestilentes vapores ex similitudine semi-
 naria pestis nuncupare, quoniam videntur in huma-
 nis corporibus quasi semina producere, & multipli-
 care;

care; sed in ijs, quæ inanimata, & quæ extrinsecus
 coinquinata sunt nullus seminis apparet usus, quo-
 niam illis affixa materia sensim dilabitur, atque con-
 sumitur. Ex veneni verò natura nihil habet, nisi
 quis hoc dixerit ex eo quod lethalis sit, atque inter-
 dum subito interimat; sed hoc modo & violenter
 proiecta, & ferra incidentia, ac perforantia, & alia
 eiusmodi venena forent, per quæ animal statim con-
 cidit, ac extinguitur; quinimo & in hoc materia
 pestis longè abest à veneno, quod eius lethalis actio
 per eum modum contagij in alios extendatur, hoc au-
 tem non datur venenis. Illud verò mirabile est si
 aliunde, quam per anhelitum possit hæc lues in cor
 ipsum contrahi, quomodo tot artifices, & corpora,
 & res insectas sæpe sæpius pertractantes, abscessus
 incidentes, atq; curantes rari admodum afficiantur,
 ex hisque nullus, qui se vapores non inspirasse cer-
 tò sciat: Sed quoniam quandoque Natura lethalem
 materiam quæ iam intus est potuit ad extimas cor-
 poris partes protrudere, excitare parotides, bubo-
 nes, & abscessus; rationabile quoque est magis fore,
 ut eadem Natura resistat quominus vlla materia
 vllusue vapor per easdem vias in cor ipsum repat,
 per quas scilicet extrudere potens est: itaq; extrinse-
 cus affixa materia difficile nimis accendi potest, quod
 si hoc fieret, an ob id humidum radicale, nempe se-
 des

des influentis caloris, quæ in corde est, in quo præcipuè Vita servatur, poterit absorberi? Sed ex his patet in omnibus & hominibus, & inanimatis ipsa contagio, & quamobrem ex inspiratione tantum legatur homo per hæc quoque manifestum sit.

De triplici genere febrium, quæ pestem concomitantur.

Cap. VIII.

ACCENSIS itaque in corde vaporibus
ijs, & humido radicali, & massæ sanguinis commixtis; inibi excitato calore febrem quoque consequi necesse est; porro si humidum radicale in exustione illa (quamquam brevissimo temporis spatio) consumitur, hæctica fit: impossibile autem est tale humidum ea ratione absorberi, quin & omnes humores, & in corde contenti, & in vasis prope cor accendantur, & ex accensione febres fiant, quæ putridæ nuncupantur: etenim difficile esset nimis per humorum putredinem intelligere aliam corruptionem humorum quam in illis accensionem; neque enim pus, aut illum factorem in vasis fas est animo concipere qualem in gangrenis videre est; & quomodo esse potest alia vera humorum putredo? si vero est alia iam accensionem, non putredinem dicere

opor-

oportet: hac prius sententia fuit excellentissimi Medici, & Philosophi, nunc etiam Illustris, & admodum Reuerendi Canonici Leonardi Tedeschi Nobilis Patritij, in mathematicis etiam, & in omnibus pro veritate ingeniosissimi. Amplius, si febris est caloris in corde multiplicatio, vel auctio insignis; hoc autem ex obstructionibus fiat, neceſſè est etiam has fieri in osculis arteriarum; sic enim calor continuò influens à corde, (quoniam minime transpirat) adeo adaugetur, ac multiplicatur, ut humores in arterijs accendat, maximè in locis obstructis, atque etiam ipse adauctus calor ad cor usque pertingat neceſſe sit. Dubitabit autem utique aliquis, quoniam si in arterijs fuerint obstructiones, maximas quoque in pulsando inequalitates habere: An quia pulsifica virtus non arterijs, sed cordi inest, nulla sequitur inequalitas pulsuum, etiam arterijs obstructis; quod ex eo etiam patet, quia qualibet arteria inequaliter pulsante, reliquæ omnes eodè pulsant modo, quia vnum est omnium principium: & qui fistulā imaginatus est in arteria, & cum ea alligatam, hanc pulsandi virtutem à corde prodire dixit, & per arteriarum tunicas, aut corpora diffundi, non autem per cavitates earum: non ergo cavitatibus obstructis ulla inequalitas pulsuum consequitur; quod si adeo obstructæ reperiantur & in tunicis etiam adeo humo-

ribus referta, ut pulsifica virtus intercipiatur, quominus possit ultra transmitti, ut evenit & nervis; tunc nullo modo pulsare, aut obscure nimis necesse est, non autem motu inequali; sed tales non modo sunt obstructiones, sed tunicarum, aut corporum nimie repletiones. Constat ergo & febrem fieri ex humorum accensione, imo ex vitali multiplicato calore, & humores agitante; & arterias in febribus affectas esse, non autem venas; quemadmodum affecto iecore, venas pati rationabile est; quinimo & cerebro affecto per consensum, noxam per nervos provenire manifestum est: Sic itaque instrumenta partium principij proprij affectiones ostendunt, veluti primario affecto principio, & instrumenta pati necesse est. Sed plura de his alibi. Nunc autem febres fieri non ex putredine, sed ex ea ratione multiplicato calore demonstrasse sufficiat. Itaque manifestum est quomodo peste affecti precipue hectica illa brevi corripiantur, consequi vero humorales febres, hasque etiam sensui magis constare: Ephemera autem pestilens ea ratione fit, qua & humorales febres dictum est, sed quod unica die transeant, hoc facit materia pestis, non autem soli spiritus accensi; neque enim spiritus congrua sedes caloris existunt, unde calor multiplicetur, nisi ex illa prohibita transpiratione, qua tamen in ephemera levis est, aut ex humido

humido illo pestilenti, & radicali commixto consurgat calor. Constat ergo qua ratione ephemera pestilens contingat, neutiquam verò ab humoralis febre separari; imo etiam hanc, quam putridam vocant in omni pestilentia primo manifestam esse.

De signis febrium pestilentum, in quibus declaratur etiam usus respirationis.

Cap. VIII.

DIGNOSCITVR autem febris praesertim ex pulsu, frequenti respiratione, & ex totius corporis laesis actionibus: id autem omne modo non ab extrinseca causa fiat: si enim febris affectus in corde est, quem alij ab extraneo calore intemperiem calidam appellant; nos auctum calorem dicimus, illumque naturalem, auctum verò propter prohibitam transpirationem, aut humidum radicale nimis accensum, necesse est talem affectum ex arterijs, quae cordis instrumenta sunt, innotescere: Ex respiratione etiam; unde calor nimis exhalat; denique ex actionibus laesis, quae praecipue sensum, & motum spectant; quaeque maximè (ut bene valeant) temperato calore opus habent, & symmetriae corporis proportionato; omnis autem caloris excessus, sicut & defectus actiones illas maxime la-

dit. Plura verò colligere in ostensione febris super-
 uacaneum est; quinimo, & pulsus tantummodo in-
 dicitur febris in genere sufficiens est; alia verò multa
 febris morem, & qualitatem ostendunt. Peculia-
 riter autem in febribus pestilentibus pulsus est fre-
 quens, parvus, ac debilis; maximo enim in corde
 existente calore pulsus ex necessitate frequens conse-
 quitur; consuevit tamen aliàs primo apparere ma-
 gnus, deinde frequens: nunc verò, & quotiescun-
 que materia in corde redundat parui semper obser-
 uantur; in hoc igitur & parui, ac debiles sunt; tur-
 batur enim, & consumitur humidum radicale, sedes
 caloris, hoc est virium fundamentum, quare &
 virtutem pulsificam pati, atque labescere, necesse
 est: At verò pulsus paruos, aut humiles existimare,
 quod Natura non audeat Venas attolere ne aditum
 veneno aperiat, prorsus poetica res est; quasi pulsifi-
 ca virtus præcognoscat quid agendum, priusquam no-
 xam persenserit; quod si non per alias arterias pul-
 santes mixtum pestilens cor ipsum ingreditur, sed
 per vasa pulmonum receptum prius in asperam arte-
 riam, deinde maxime per arteriam Venalem in cor
 feratur, quid opus est Naturæ ceteras arterias oc-
 cludere? satius enim fortasse erat inspirationem cobi-
 bere: quoniam verò cor ipsum laborat, & ex con-
 sequenti eius instrumenta hoc demonstrant, necesse
 est.

est pestilentem materiam ipsum iam occupasse : ex hoc ergo frustra laborat Natura , ne aditum Veneno aperiat , cum iam sit ingressum ; quo tempore neque etiam rari pulsus , nisi in mortis proximis observantur ; calor enim nihil habet amplius humidi radicalis , quare & pulsandi deest illa necessitas . Coguntur amplius tales egri frequenter admodum respirare ; hoc enim modo fit , ut nimius calor adauctus à corde exeat , semper enim & hoc solum primo efficit respiratio ; nam dilatati pulmones si per tracheam aerem inspirant eo magis necesse est & eum spiritum attrahere , qui ab arteria Venali motu cordis emittitur : ab utraque igitur arteria replentur pulmones , ab aspera quidem aere , ab ea verò , quæ dicitur Venalis calido spiritu , seu maius calore insimul coniunctis , qui unà scilicet in expiratione semper exeunt . Manifestum quidem est ab aere inspirato pulmones refrigerari , quoniam propter exeuntem à corde colorem nimium sanè incaluiscent , sed eundem aerem posse etiam cor refrigerare , prorsus irrationabile est ; statim enim ac est ingressus , propria natura ipsum calefieri necesse est , quoniam extremi frigoris statim verò post , extremi caloris facile susceptivus est ; Quare neque per omnes pulmones frigidum permeare , & multominus vasa cordis ingredi probabile est .

est. Perbelle verò satis potuit usus respirationis ex ardenti fornace peculiariter observari; in qua ignis accensus si nullum habeat exitum, nullamque viam per quam exeat, facile obrutus extinguitur: semper autem, dum ardet ignis ipsum efflare, nihil verò aeris intus recipi ipsa per caminum efflatio continua satis ostendit: magis autem valet exitus ignis, quam aeris ingressus, imo si ex vi ventorum aliquid aeris intrudatur, tantum etiam suffocat, quantum suo ingressu ignis exitum impedit: ignis enim, & aer duo corpora sunt; mixta verò hæc, etiam ex se facile separantur, imo ignis semper aerem scindit, aut repellit, eijcitque; hoc autem in cucurbitulis manifestum apparet, in quibus dum calor concluditur, qui & ipse ignis est, nullus aer, aut exiguus reperitur; interim verò dum cuti apponitur cucurbitula exit ignis, quoniam substantia subtilissima, inde aer conatur ingredi, aut corpus aliud, quorum neutrum ex consequenti inibi prius erat: ignis autem rarefactus corpora etiam pertransit, non item eius substantia aggregata, quæ flama est accensa, hæc verò nihil aliud est, quam ignis, qui à subiecto mixto continuò exit: quare si nullum habeat exitum, neque illum diutius fluere posse necesse est, sed flama ab igne circumfluente supprimitur; non igitur ardet sine patenti exitu in fornace,

quo-

quoniam inibi plura corpora ultra fornacis capacita-
 tem multiplicari non possunt: sed de his alijs in locis.
 Hoc igitur modo ab exemplo fornacis vsum respira-
 tionis didicisse sufficiat: Sic enim cor semper calorem
 expirat, aerem verò minime inspirat, sed tantum
 pulmones quo refrigerentur. Si verò alij amplius
 addant, & flammam, dum ardet, inspiratione, hoc est
 aere frigido opus habere, atque ideo inspirare fornacem,
 & aerem frigidum ingredi; in cucurbitulis
 autem extingui flammam, quoniam frigidam inspira-
 re non potest; tunc sanè substantia ignis, atque na-
 tura penitus ignota foret: Etenim ex hoc quoq; ma-
 nifestum sit aerem externum, & frigidum non inspira-
 re fornacem, quæ dum ardet, vndequaq; sit conclusa, ca-
 minum autem prælongum habeat, per quem possit ef-
 flare; tunc enim si ingreditur aer, iam calefactum in-
 gredi, via longa, & calefacta, necesse est, nihil ergo in-
 tus refrigerabit. Hoc etiam modo demonstrabit qui-
 spiam ardentem ignem nulla egere, dum ardet, refrigera-
 tione, si in medio fornacis extincta flamma illhic adhuc
 summo calore versante licnum ardentem libeat ex-
 ponere, ad quem sanè nulla refrigeratio pertinet,
 quod speculantibus manifestum sit. Hæc porro ne-
 cesse fuit non ignorasse quominus loca affecta in pe-
 stilentibus febribus obscura sint, nec pestilentis ma-
 teria progressus ignotus existat. Constat ergo quæ
 sit

fit etiam in omnibus inspirandi, & expirandi necessitas, quæ minus recte dicitur utilitas respirationis.

De læsis actionibus, & urinis.

Cap. X.

IAM verò de læsis actionibus sequitur agendum; porro de ijs, quæ vitales nuncupantur, in pulsibus, & respiratione dictum est; naturales autem actiones læse haud præcipue ex urinis dignoscuntur, sed eodem modo, quo animales lædi comprehendendi solet; itaque sicut in corde caloris excessus vitales actiones conturbat, sic illius caloris, qui præcipue per carotidas arterias cerebri cavitatibus communicatur, eiusmodi excessum rationabile est animales etiam conturbare; hoc autem manifestum est in seminibus, & plantis, quæ ut ex moderato Solis calore germinant, ac producant; ita in excessu, aut eiusdem caloris defectu, arescunt, aut & ipsa deficiunt: substat autem eandem vicem Solis calor in ijs, quam in hominibus calor influens à corde, atque servat eandem rationem: Quamobrem calor excedens cerebro communicatus motum impedit, tristemque sensationem infert, quod si cum aliquali sanguinis copia cerebrum occupet, delirium

lirium etiam contingit, quo tempore actionum animalium imbecillitatem minus comprehendere licet, læsæ tamen existunt; maximè verò prostrata apparent si pestilens vapor cerebri innato calori communicetur: atque hoc tertium signum est in febribus pestilentibus à pulsu, & enarrata respiratione. Neque dubium quis existimauerit, quod superius viventis calorem ab humido radicali distinctum dixerim, ac materiam pestis humido radicali, non autem calido naturali commisceri, atque communicari, quoniam nunc calidum innatum utrumque comprehendit; est enim hoc substantia ignis humani corporis partibus commixta per quodam naturale medium à calido ex subiecta materia sibi elaboratum, quod humidum radicale censeri oportet; hæc autem ignis substantia quamdiu in animalis corde exhalat, atque euaporat vivere dicitur. Sæpe verò contingit præsertim in febribus euaporationem hanc ab illo aucto calore omnimode impediri, quoniam via exhalationibus data angusta est propter obstructiones, neque sufficit; quamobrem desinit exitus calidi innati, & simul vita animalis; veluti in conclusa fornace per exemplum iam dictum est; necesse est enim euaporationem illam, vel ab aucto in corde calore impediri, vel certè à præsentia, & copia humorum manifeste magis suffocari, utraque tamen suffocatio

existit; atque hisce rationibus fit in febribus alijs
 non pestilentibus ut animal pereat: Neque fieri ul-
 la ratione potest, ut humores illi in corde, aut in alijs
 corporis partibus accendantur absque precedenti
 prohibita illa transpiratione; siquidem sanguis qui
 in uniuerso corpore est, quique omnes habet humo-
 res nullum ex se præter naturam inducit in partibus
 calorem; materiam autem pestilentem in humanis
 corporibus absque vlla prohibita transpiratione, pro-
 pter ea quæ dicta sunt, rationabile est accendi: tan-
 tum ergo differt febris pestilens à non pestilenti, &
 à mali moris quacunque alia, non autem secundum
 magis, & minus. In hac igitur febre maxime eius-
 modi vitalis exhalatio euanesceat, si pestilens vapor in
 corde accensus mixtionem illam ex igne, & humano
 temperamento conflatam dissoluat, ac dissipet, ne dum
 exhalationem illam naturalem impediat. Superius
 verò ea ratione non tamen huic contraria progressi
 sumus, quominus prima facie dicenda veritas dif-
 ficilis esset, aut obscura, nunc ergo res ita se habet;
 neque de his hic plura dicenda sunt, sed necessaria
 tantummodo prosequi oportet. Itaque sicut in facul-
 tate animali sensus, & motus spectandi sunt, in
 naturali verò, quæ est nutritiua, sensus appetitus, &
 excrementa, sic in vitali facultate, pulsus, & inspi-
 ratio, & calor partibus communicatus spectari de-
 bet.

bet. Quoniam verò inter excrementa febris naturam concernentia urinam potissimum consideramus; ideo multis alijs ommissis contemplabimur ipsam, quæ præcipue in pestilentibus non mediocrem habet difficultatem, & talem etiam, quæ peritis non mediocrem pariat admirationem. Porro quâvis urina primò iecoris excrementum existat, à renibus tamen ultimò perfectà excernitur, è quibus ex consequenti colorem habet, splendorem, & concoctionis notam; materiam quidem ex iecore habet, quare & crassitiem, aut tenuitatem, copiam, vel inopiam, cætera verò ipsorum sunt renum, aut partium in ipsis renibus communicantium; hæc verò præcipue sunt arteriæ duæ, quæ venas emulgentes concomitantur ipsis quæ renibus inferuntur; quæ scilicet calorem influentem, & necessarium impertiant, sed per quas etiam, quando sic ferat occasio, cordis excrementa par est excerni; excernit autem materiam in se redundantem quam in ipso ebullire necesse est, si quando feбри mali moris, quam & malignam appellant, conflictetur; in hoc verò excremento nihil utile est renibus ipsis, quare & immediate excerni, ac pertransire rationale est; inde urina crudo illi, & alterius naturæ excremento commixta turbida apparet, ac permanet, quam subiugalem dicunt; sin verò nihil excernat cor, renesque benevaleant ipsam laudabilem excerni

necesse est; nunc ergo quoniā in pestilentibus nulla est
 obstructio, nulla per consequens redundantium humorū
 ebullitio, quæ febrem faciat, sed sola materia pestilens
 accensa, virtute magna, & mole parua, vnde natu-
 rales, & benigni consumuntur humores, nulla pro-
 pterea humorum copia in corde redundat; quare ne-
 que quicquam excerni posse, quod turbet vrinas, ma-
 nifestum est; si ergo & renes tunc bene valeant, lau-
 dabiles vrinas excerni rationabile est: At verò tur-
 batas quæ neque deponant, in illis febribus quas
 mali moris diximus, si modo tales sint febres, ex-
 pectare oportet; si vero tales sint, sed vrinæ quasi
 claræ reddantur, obstructas iam esse et arterias illas,
 quas etiam emulgentes appellant, credendum est, ac
 perinde vitalis caloris suffocationem proximā fore:
 Scimus ergo quare in febribus, pestilentibus, quate-
 nus tales sunt, turbidæ non excernantur vrinæ,
 turbidas autem in alijs, in quibus materia in corde
 redundat, debere excerni manifestum est: hac ergo
 etiam ratione differt febris pestilens ab ea, quæ di-
 citur mali moris, præcipue verò ipso contagio, non
 autem secundum magis, & minus. Illud verò me-
 hercle nimis leue est, asserere partes crassiores in vri-
 na à natura expelli non posse, ac proinde quodammo-
 do percolari urinam, & ubi crassa admodum fue-
 rit, incipiat iam crassa minus descendere, deinde &

minus

minus adhuc crassa, donèc videatur sanis assimilari; Commenta enim sunt; quoniam vrina crassities ab epate descendit, neque maligna est; turbatę verò fiunt propter admixtam materiam, quę à corde descendit, ac expellitur, ut visum est. Constat etiam ex his illud potius mirandum esse si in verè pestilenti turbidę ac subiugales excernantur vrina; quod tamen non inconuenit quandoque fieri posse, nimirum si cum dicta pestilenti causa quoque malignę febris ex obstructionibus, & confluxione materię ad ipsum cor adnecti contigerit; tunc enim subiugales vrinę ex parte huius febris non autem verè pestilentis existunt: Atq; hæc de feбри pestilenti dicta sufficiant.

De ijs, quę peste affectos consequuntur.

Cap. XI.

CONSEQUUNTUR etiam non rarò peste affectos bubones, parotides, genusq; glandulosum tubercula maxime inuadunt; in ijs etiam carbunculi, peticulę, & latę maculę conspiciuntur. Videtur ergo ex his materię ad extra protusę, vel abscedentis motus; rationabile autem est ex loco affecto hoc conijcere; habet enim cor, & instrumenta exportandę materię idonea, & proportionatum agens, ut hoc efficiat; quinimo si in hoc malo

malo nulla adsint obstructions, quemadmodum dictum est, huiusmodi materie motus ferè semper apparet, calor enim semper exitum querit, & obuias materias fundit, atque extra pellit, quod in sudoribus etiam manifestum fit; iniunctæ autem obstructions persæpe his motibus obfistunt. Quoniam verò in pestilentia calor ille febrilis non propter obstructions adauctus est, sed ex accensa pestilenti materia cordis temperiem dissoluit, necesse est, neque multum caloris extra posse diffundi; quoniam hæc præcipuè in consumptionem caloris via est, non autem ex aucto calore suffocatio præcipuè pertimescenda: Facile autem per non obstructas arterias materia pellitur, ac permeat, donec oscula arteriarum exeat, & sæpe in glandulas, quæ sunt excrementorum commune recipiens, peruenerit; inibi que tumorem excitat, eo quod vltior exitus per cutem difficilior existat; quod si in cute peticulæ, aut latæ maculæ appareant, tunc materia subtilior, & calor maior est, ac magis natura viget: Varius verò in peticulis color, & in dictis tumoribus varia signa materie naturam commostrantia, huius rei causam expostulant: Itaque notum est in corde, & in magnis arterijs propè cor, propter accensam pestilentem materiam, naturalium humorum fieri ebullitionem & eò etiam maiorem, quò maior sanguinis copia v
illo

illo patiente redundauerit, talem ergo sanguinem
 in arterijs reperiri necesse est, constat autem in
 illis vasis tenuem tantum sanguinem inueniri,
 quem alij floridum, & biliosum non ineptè ap-
 pellant; sanguis tamen est, ac proinde partem cras-
 sam, & serum ipsum, siuè icorem dixeris in se ha-
 bet; plus verò serì à superabundante calore, quam
 à moderato fieri manifestum est: si itaque simplex
 illud sanguinis excrementum extrudatur, quoniam
 subtile est; & à valido adhuc, & naturali calore
 exprimitur, ideo ad cutem usque quandoque per-
 uenit, & exit, unde fit sudor: si verò & aliquid
 sanguinis admixtum habeat, languet naturalis calor
 neque separat; vtriusque tamen caloris vi, & na-
 turalis, & morbofi protruditur humor, qui si tamen
 subtilis existat ad cutem quidem peruenit, quoniam
 per arterias venit, sed illic hæret, & maculas ex-
 citat, rubeas quidem, si non adeo combustus est san-
 guis, at verò nigras, si maior extiterit interna ebul-
 litio: Talis autem sanguis ex nimio calore, & ad-
 mixta pestilenti materia, siue acris, siue combustus,
 atque etiam pestilens factus, facile quidem per cauas
 arterias à Natura expellitur, atque caloris vi per
 illa vasa diffunditur, prope quorum oscula glandu-
 las non paucas præcipuè certis in locis apparauit Na-
 tura, quæ omnimodum humorem debeant excipere;

*hæ sunt sub axillis, in inguinibus, & post aures. In his ergo, & persæpe alijs in locis materia ab arterijs eiecta varios tumores, iuxta sui ipsius varietatem, consuevit excitare; albus enim, vel pallidus in tumoribus color serum simplex ostendit, si verò & ruborem quempiam præferat, & sanguinem fluxisse opinandum est, qui si fuerit supra modum combustus nigredinem profert, atque carbunculos producit: Alij verò ex locorum varietate varia nomina indidere; post aures enim parotides appellant, in inguinibus bubones, quibuscunque autem alijs in locis tumores fiant, abscessus fieri proprio Marte dijudicarunt, verborum potius distinctionem observantes, quam ex rei natura nomina mutuantes; nobis verò manifestum sit facile admodum quamcunque materiam in has partes ab ipso corde abscedere posse, si quidem per non obstructas arterias illis via, & exitus sit; non enim pestilens febris ex obstructionibus est; quas sanè, quoniam in illis febribus, quas mali moris diximus, necesse est adesse, difficile admodum eiusmodi humorum exitus fieri potest, quamvis neque hoc impossibile; quoniam non semper omnes arteriæ sunt obstructæ, aliquando enim, quæ in superiori trunco ipsius aortæ enascuntur, quandoque verò quæ ab inferiori procedunt, obstructione laborant, non rarò etiam simul
 omnes;*

omnes; tunc ergo certas in partes humores projici rationabile est; si verò undique magna arteria fuerit obstructa, omnino ferè impossibile est, nisi prius pars aliqua per euacuationem ab obstructionibus liberari contingat; quo facto neque etiam necessarius erit exitus humorum; quandoque enim calor omnis ex copia humorum suffocari contingit. His itaque rationibus, & signis pestem, & peste affectos demonstrasse sufficiat, siquidem multa alia, siue signa, siue cause orationem potius, quam veritatem efficiunt.

Colligitur Definitio pestis, & ratio diuerforum effectuum; ac de Prognostico.

Cap. XII.

HACTENVS ergo de causis, atque præcipuis signis consequentibus pestem, & illius naturam commodè nobis commonstrantibus dictum est: deinceps autem & de aliquali varietate effectuum dicendum est; quæ aut ex alterata causa, aut ratione subiecti agnoscere oportet; atque ex his medicum vera magis prognosticari contingit; & quæ nam pars in medicina medico magis faueat ipso prognostico? Uti ergo quamplurimi tempore contagij hac labe inficiuntur, ita mirum est multos alios cum infectis versari; neque tamen ex hoc quicquam pati;

an istos pestilentes illos vapores haud inspirare contingit? Aut si contingat, tenues admodum inspirant; quoniam diutius per aerem diffusi semper magis, ac magis attenuantur, & materia deleteria vis evanescit; vis enim pauca, quia in pauca materia nihil agit, neque sentitur: Odores verò satis agunt si nares feriant, quamvis & hi per eadem loca impulsæ & uti transeuntes haud omnes in iisdem locis simul collectos semper afficiunt, quia non omnes inibi existentes talem odorem contingit naribus haurire, sed neque materia pestilens ut odorum materia attenuata quemquam morbo afficeret, aut quicquam ageret, quem admodum iam dictum est. Quoniam verò in hominibus pestis est accensio pestilentis materiae in ipso cordis sinistro ventriculo, per quam fit calidi innati evaporatio; hæc autem materia in pulmones attracta ab ipsis deinde per arteriam venalem defluit in ipsum cor; necesse est aliquando paucos vapores, aliquando plures descendere, ac penetrare; unde pauca existente materia, quoniam citò consumitur, neque partes adeo inquinantur, Natura vincit ac omne noxium expellit; quoniam igitur in hoc casu integre expellit, tunc procul dubio abscessus in externis partibus indicia future sanitatis existunt: Ut plurimum verò materia coinquinat partes, neque multa vincitur, aut consumitur, quare & apparentibus ab-

abscessibus Natura tamen succumbit: eadem de maculis, ac peticulis dicenda sunt; in his tamen si materia crassior existat, hanc omnem per cutem expurgari difficillimum est; contra verò si pauca, atque tenuis extiterit. Ex hoc autem manifestum fit neque multis scatentes humoribus, neque diuites, qui plus habent sanguinis & humidiores sunt, facilius corripipi pestilentia, quoniam æque omnibus non impedita fit respiratio, vnde malum prorsus originem habet; verum hos quidem difficilius curari propter omnimodæ materiæ difficilem expulsionem ex predictis constare debet. Quandoque etiam contingit in pulmonibus multam coaceruari pestilentem materiam, inibique per dies integros detineri, seu propter, in quo residet, situm, seu quod oscula in arteriam venalem non æque in omnibus patentia sint, quæ tamen paulo diutius detenta materia aut propter motum, aut copiam ipsius quandoque tota influit atque in patiente repentinum exitum inducit, eo quod ex multa materia magnus calor exeat, qui naturalem calorem facile suffocat, quemadmodum dictum est. Dubitabit autem utique aliquis si ex arterijs, & ab ipso corde serum sanguinis exusti in glandulas, & ad cutem vsque impulsus perueniat, quomodo etiam per emulgentes arterias, atque etiam facilius eadem materia non detrudatur, ac per Uri-

nam non excerni contingat? An quia rectè dictum est in simplicer pestilentibus nullas inesse obstructions, ac per consequens purum sanguinem in arterijs contineri, qui etiam à nimio calore exustus tale exprimit serum, quale nunquam ferè turbabit urinas, etiam si defluat cum urina, atque commisceatur; ex sanguine autè crasso, & copioso in arterijs ab obstructionibus contento, qui copia, & crassitie calorem ipsum opprimit, non nisi crassas serositates euenturas manifestum est, quæ & maxime conturbent urinas, ut in febribus malignis euenire iam dictum est. Per hæc etiam manifestum fit ex illa in febribus mali moris ebullitione, quam perperam excellentem putredinem dicunt, non augeri febrilem calorem, sed omnimodum ferè extinguui, aut suffocari; sic namque in multa, & humida, atque conclusa materia fieri necesse est: quamobrem tunc solis refrigerantibus, & exsiccantibus mederi (multo autem peius humectantibus ipsis ut nenufare) febrilem pariter calorem, atque egrum extinguere in idem coincidunt: Utendum ergo cum frigidis, & exsiccantibus, aperientibus, ac diureticis, quinimo & alimentis, ac medicamentis intrinsecus, ac extrinsecus naturalem fouere calorem, non nisi valde opportunum est. nunc autem pestilentes diiudicemus: ad hæc igitur cognoscere oportet non semper consimilem

milem pestilentem materiam à prædictis causis pro-
 duci; aut enim terra subiecta promptior est, aut in-
 firmior; partilesuè, aut platicæ magis syderum con-
 cursiones eueniunt; unde mixtum illud pestilens
 maiorem, minoremuè, aut mediocrem vim sortitum
 est; ex magna autem vi pestilentis materiæ quali-
 bet ætas difficile admodum resistit; in remisso au-
 tem gradu florens ætas, atque robusta satis obstat,
 & quoquomodo adolescentum, & persæpe etiam
 puerorum; minus autem resistunt mulieres vtero
 gerentes, aut senes; Horum autem status, atque
 ætas puerorum, & adolescentium illi mediocrem vim
 habenti pestilentie succumbit; obstat autem, &
 huic fortior ætas, & si quid aliud, quod in natalibus
 est. Ut plurimum etiam triplici virium genere con-
 stante morbi quocunque tempore supradicti exitus
 materierum sanitatem portendunt: quinimo & du-
 plici tantum virium genere valido existente bonum
 ominari rationabile est: Neque vero dicitur despe-
 rata salus dum tres iam dictæ virtutes in morbo
 ipso mediocriter tantum se se habuerint, multo mi-
 nus si duæ solum tales extiterint, reliqua verò com-
 mode valeat: illæ autem sunt Vitalis prima, Nu-
 tritiua deindè, & Animalis: Vitalis ergo per pul-
 sum maximè, & respirationem innotescit; Nutri-
 tiua vero sensum habet appetitus, & excrementa,

ut Animalis per sensus externos, & imaginationē,
 nec non locales motus manifesta fit: Priores tamen
 virtutes indefinenter agunt, quia vitam in esse
 conseruant; Hæc verò Animalis quiete indiget ab
 aëtionibus, ut moueat, dominetur, ac imperet: ita-
 que in virtute Animali quies, & aëtio spectari de-
 bent: Secundum ergo rationes has prognosticari oportet;
 quibus tamen omnibus maximè ea fauere de-
 prehendimus, quæ ex Lunæ diurnis incessibus eue-
 niunt; nimirum motum eius obseruantes, iuxta mor-
 bi initium desumpto principio; Horam autem, aut
 horæ partem difficile nimis, aut etiam non nisi rarò
 admodum possibile est habere; quamobrem falsò at-
 struunt cælestè thema ad horas, & minuta pro ini-
 tio morbi assumpta; & irrationabile quoque est duo-
 decim angulos constituere, amplius, & qui secun-
 dum æquinoctialis circulum distribuuntur: Luna
 est enim, quæ iuxta proprium motum indices dies,
 ac decretorios decernit, atque ita terminus acuto-
 rum dies est decimaquarta, nimirum quando Luna
 ad locum oppositum peruenerit, radiationum omnium
 fortissimam; sed quadrata radiatio secundum habet
 locum, atque incidit in septimam diem: quarta ve-
 rò, & undecima primi, & secundi septenarij me-
 dietates sunt, ut & septima medietas est decima
 quartæ: itaque & secundum hanc rationem morbo:

mutari deprehensum est. Manifestum est ergo quoniam figuram secundum aequales signiferi portiones partiri oportet, quas octo facimus propter enarratam rationem, & totidem anguli constituuntur; nimirum quatuor intra decimam quartam designati, reliqui verò qui his opponuntur; Primus igitur angulus sit Lune locus, circa quem propterea minus errare contingit, quoniam etiam unius horæ spatio media tantummodo pars integri gradus absimitur, quæ in hoc negotio nullius ferè existit momenti; parum quoque persæpe est si gradus integer nos lateat; agendum tamen est, ut dies prima morbi, non autem decubitus, innotescat; persæpe enim fit ut incipiat malum aut à capitis dolore, aut à totius corporis lassitudine quadam, vel consimili aliqua tristi sensatione, quibuscum febrem coniungi patientes ignorant, aut nihili pendunt donec viribus destituti, & coacti decumbant: eo ergo, sed non hoc, constituto principio; Videndum est, an anguli suffulti fuerint à beneficis, an à maleficis occupati; Stella insuper primæ, aut etiam magnitudinis secundæ cum Luna, aut dictis planetis in angulis reperta manifestum ius habet: Stella verò Mercurij illius sit natura, cui iungitur, aut cum quo dignitatem commutauerit: victoria autem penès numerum Stellarum existit, aut loci dignitatem; primus enim angulus dignissimus est

Ab Luna locum, deinde qui huic opponitur, postea qui medius est, quoniam hi ex perfectis rediationibus constituuntur; qui verò diem quartam, & undecimam indicant ex ordine prædictos dignitate consequuntur: Amplius, si planeta prædictos angulos tenentes Lunæ locum disponant, ius illis augeatur, contra verò si Lunæ ipsos ratione dignitatis aduersari contingat: Quare si benefica disponit, aut aduersatur malefica, auxilium utraque consuevit afferre; non est ergo maleficæ semper obesse, sed neque beneficæ benefacere, nimirum si stellæ Martis, aut Saturni reperiatur coniuncta. Rursus, quæ dicta sunt de quinque primis angulis intelligantur, in alijs verò eadem quidam de beneficis dicenda, sed malefica iuuat si in propria extiterit dignitate; tantum est maleficam indicantibus locis, aut decernentibus ratione dignitatis aduersari, sanat enim talis inimicitia: Retrograda verò si existat malefica contrarium efficit, ac si recta progredereetur. Peculiariter autē ab experimentis particularia quædam discere oportet, quæ non opus est nunc recensere, quoniam ex arte partem hanc exarauimus, quæ pro salute agrotantium, & medici laude dicta sint; post hæc autem in curatione maxime erit elaborandum.

De cura præseruatiua pestilentia grassante.

Cap. XIII.

IMPRIMIS ergo solertia opus est, ac summa diligentia inquirere oportet, num incipiens malum pestilentia sit; deinde num aduenæ, aut ipsorum cum incolis commertia malum asportauerint, an ex terra, ac subiectis locis oriatur pestis: Quod autem ventorum vi in varias feratur regiones vanum est propter ea, quæ à principio dicta sunt; necesse est enim materiam in aere attenuari, atque in elementa ressolui. Itaque si in hominum peccata iustum Dei iudicium talem exigat ultionem, & ad tantam hominum stragem eius feratur misericordia, ut ex terræ locis determinatis materia pestis proveniat, tunc viæ salutis procul dubio nimis apparent angustæ; infectus enim propter exhalationes ferè semper est aer, quem necessariò semper nos inspiramus, nunc ergo primò ut in omnibus prima causa erit consulenda, atque ieiunijs, & in orationibus prostrati veniam suppliciter exorantes soli Deo nos confidere oportet; ipse est enim qui præcipit Soli, & non oritur, & Stellæ claudit quasi sub signaculo, qui valet coniungere micantes Stellæ pleiades, & gyrum Arcturi poterit dissipare; verbo enim Domini cæli firmati sunt, & spiritus oris eius omnis

virtus eorum. Itaque eius etiam auxilio tentanda erunt, si quæ sunt, naturalia præsidia, quibus possumus tristem hanc labem declinare, atque etiam ab utraque pestis invasione nobis præcauere: Fuga igitur ante omnia vulgare est, sed singulare præsidium; at verò si millia hominum migrent, neque loca deserta habitabunt, neque in Vrbes tot millibus timore pestis dabuntur aditus; non igitur à patria, sed à materia pestis proposita sit fuga, quod sit si cubiculis clausi ab infecto aere inspirando diligenter caueant; qui enim in cubiculis est continuus ignibus purificatus nunquam obest; Quid aliud excepto igne tale pestilens mixtum in aere dissipabit? quando nullus humor; nulla siccitas, aut frigus nullum, neque alia quæcunque aeris inclementia, hanc non modo valet dissipare materiam, sed productionem eius impedire; Venti tamen vehementes eam habent rationem veluti supra dictum est, nunc autem nullum anni tempus huic obstare materię intelligendum est. Præcipuum est ergo ex igne præsidium; nihil autem refert siue ex odoriferis, siue ex lignis inodoris fiat, qualibet enim flamma consumit; habent quidem ad sensum maiorem gratiam ligna odorata, inodoratis, sed non ad omnes; hoc autem nihil est ad morbi causam, Sin vero nulla datur fuga, sed in infecto aere versari necesse sit,

caute.

caute quidem magis hoc illi faciunt, qui non nisi Sole valde eleuato, aut fugatis nubibus exeunt; prodest etiam si die præcedenti, vel nocte ventibus vehementer perflauerint: Non sunt autem omit- tenda, quæ unicuique pro tutamine sunt; grati quidem odores videntur vires reficere, ac roborare, sed parum est, quando pestis æque fortes, & imbecilles similiter inuadat, neque enim obstruunt odores, quominus materia pestis ingrediatur: At verò adnitendum, vt omnis inspiratio quantum fieri potest secura fiat, idque studio ac varijs ingenijs; illud sit in exemplum, Spongia parua ore de- tenta imbuta prius ac partim expressa ex succo citri, vel acetosæ, vino granatorum, vel iucundius ex aqua plantaginis; recipiat autem qualibet vncia succi, vel aquæ, olei de calcanto guttas duas pro suf- ficienti acetositatē; astringit enim, atque roborat partes, neque facile permittit vapores ingredi, aut penetrare. Deinde foris cum amicis, aut ne- gotij causa breues sint conuersationes, qui cum do- mi festinus se receperit totum ante ignem se se ex- ponat: pauco vtatur cibo, sed boni succi, aut fa- cilis distributionis, vino etiam non generoso, omne enim quod inflāmat conturbat humores, qui planè in hoc casu regi, atq; quiescere debent; non ideo ta- men pro cura præseruatina sana corpora purgare,

aut sanguinem minuere necesse est, neq; etiam con-
 fert; sanitas enim in aequatis humoribus est, quo-
 rum si crassi, aut frigidi minuantur, tenuioresuè,
 aut calidiores, inaequalitatem sequi necesse est; aequa-
 liter autem omnes euacuare, res est difficilis, & ni-
 mis operosa; dieta quidem aequaliter euacuat, at-
 que tutò, quoniam aliquo temporis spatio; hoc au-
 tem non conuenit ijs, quos ex aliquo presente, vel
 imminente morbo purgare oportet, qui scilicet ab
 excessu alicuius humoris proueniat, atque citam in-
 dicet euacuationem: Sunt uerò, & medicamina
 quaedam particularia, purgantia partim, partim vim,
 ut aiunt, cordialem habentia, hoc est roborantia, in
 manifestis quidem qualitatibus per exsiccantes, &
 modice astringentias facultates, per alias etiam ui-
 res, quas experientia solum profuisse fatentur; quo-
 rum usus, & frequens à multis commendatur, ut
 sunt pilulae Ruffi, vel consimiles ijs, quae sunt ex
 duabus partibus aloes, & croci, ac mirrhæ singu-
 lorum parte una; rursus ex aloe, ammoniaco par-
 tes duae, & mirrha pars una puluerem faciunt ex
 vino albo quotidie hauriendum ad scrup. unum,
 vel pillulam cum syrupo ex acido citri: commenda-
 tur etiam theriaca antiqua per vices repetita; ac ip-
 sa terra lemnia, vel bolus armenus. Ut ergo pur-
 gantia sunt, de ijs quidem iam dictum est; ex alijs
 etiam

etiam qualitatibus, quæ prosint ex dictis manifestum est: quæ vero per abditas vires experientia probat profuisse, non facile reprobauerim, tantum ne nocent advertendum est; quare & arsenicum cristallinum supra regionem cordis applicitum laudari potest, quando quicquam lineum, aut sericum, ipsum innoluens ne suo contactu, & attritu exulceret, satis impediatur: innoluunt autem ipsum, cuius sit figura circularis duorum etiam palmorum in panno serico, & admodum tenui, qui ut rotundus sacculus in sua circumferentia recipiat, & quæ vim vehiculi habent, & partes corroborent; sunt autem ut cortices citri, dictamnium, calamus aromaticus, crocum, gariofla, cinamomum, melissa, rosa, rubea sandala, corallia rubea, lignum aloes; quibus arsenicum in sacculo dicto circumdari potest. Pelles autem vacinas (vulgo dicuntur Vachete) quas mercatores illi autumant contra pestem tutum esse præsidium, neque per abditas vires, aut manifestas quicquam agere existimamus; neque enim suapte natura, vel arte, ut illas conficit, quicquam habent alexiterij; qua verò ratione in inspiratione infectum aerem prohibeant, aut vires corroborent, nemo hactenus affirmaret; sed & propterea eiusmodi pelles materiæ pestilentis, neque esse susceptivas asserere vanum est; omne enim quod corpus est, ex-

cepto

cepto igne suscipit hanc, ut in precedentibus ostensum est: neque enim si præservat arsenicum, hoc facit, quia pestem assumat, sed ex homine. Et arsenico subiectum fit pesti minus idoneum. His igitur, Et consimilibus ingenijs quisque se ipsum tueatur; nam peste affectis difficilior curatio contingit.

De cura adhibenda ne ab exteris deferatur contagium. Cap. XI III.

MINUS autem formidabilis est ea pestis origo, quæ cum mercibus, ac per hominum commertia ab exteris aduehitur; quamuis, Et in his casibus summa vigilantia sit opus; sed eiusmodi munus præcipuè debetur ijs, qui populis præsunt; Inde ergo sanitatis officia, Urbiumq; ingressibus vigilantes custodes, rerum denique omnium, quæ ex suspectis locis, aut per infecta loca deferuntur diligens expurgatio; ac demum ipsorum quoque viuentium moræ diuturnæ, etiam quadraginta dierum spatio certis in locis extra Urbes edificatis, quæ vulgo dicuntur, Lazaretti. Quoniam verò varia mercium expurgandarum ratio persæpe conceditur, non rarò etiam difficultates suboriuntur. Modus quidem expurgandi per ignem nunquam in dubium, iudice me, poterit reuo-

cari;

caris; sed plurima non substinent flammam sine manifesta sui lesione, ac mercatorum iactura insigni: Quamobrem quadraginta dierum spatium consueverunt illas expurgare, eas aeri nocturno, atque in die solibus exponentes, quo quolibet affixa materia ab humido emolliatur, & à calore maxime attenuetur, atque evanescat: per sepe autem sic, aliquando verò minori temporis spatium, utputa triginta, aut etiam tantummodo dierum quatuordecim. Habet ergo dubitationem quare dies sufficiant quadraginta, aut cur hoc termino constituto, minor etiam queat admitti. Porro quoniam suspitio latentis contagij, ut chronicus morbus cauta ratione debet existimari, qui non prius quadragesimo indicetur, nimirum quando Luna ad locum oppositum pervenerit; habet enim & chronicus morbus indices, ac decretorios dies, quartum, septimum, undecimum, ac decimumquartum, sed insuper Lunæ integrum circuitum: Ulterius autem procedentes morbi supra duos Lunæ circuitus in dictis diebus indicibus, aut decretorijs indicari debent; atque ita deinceps: Decet autem & decimam septimam, atque sequentes observare; constat enim Lunæ integer circuitus vigesima septima paulo plus, quò temporis spatium necesse est pestilentem materiam, quæ in humanis corporibus est multipliciter innotuisse, cum

Luna.

Luna quælibet signiferi loca pertransierit; nondum tamen corpora credimus expurgata, quoniam supra integrum Lunæ circuitum tempore aliquo opus est, quo materia possit expurgari; Recte autem hoc fit decimaquarta, hoc est diebus quadraginta, quandoque undecima, hoc est trigesima septima, vel septima, id est trigesima quarta: Dies verò pauciores his propter has rationes non sufficere existimamus. Quamobrem in hominibus spatium triginta dierum necesse est morbum innotuisse; in mercibus autem, aut alia quacunque in re non morbi; aut infectionis cognitio, sed expurgatio secuta intenditur, unde diebus saltem quadraginta opus est; adeo ut etiam ministri hæc agentes, & pertractantes ante dies absolutos non exeant, neque cum alijs conuersentur.

Amplius quoniam ratio expurgandi per ignem statim absoluitur: Quæsitum est an hoc idem per aquam perfici possit, in aquis merces dimittendo duorum, triumve dierum spatium; præsertim lineos pannos, qui facilius, quam lanei, expurgari possunt, quoniam illos sua natura promptius ingreditur aqua, quod etiam adiuvat linei panni non multa crassities; Ut ergo mixta dissolvit aqua facilius, quam aer; quærit enim cui misceatur, aqua, non sic autem aer; ea etiam ratione melius, quam aer, absterget aqua: Videtur autem salsa adhuc absterfiva magis, atque mixtis

tena-

tenacius affigi, quare, & securius eadem dissolvere:
 Quoniam verò talis abstersio efficacior euadit si præ-
 terea attritio quædam fuerit iniuncta; hæc autem est,
 quæ fit ab aquæ currentis motu; quemadmodum, &
 efficacior est, quæ ex manibus hominû fit, si noua aqua
 continuò fuerit superinfusa; sed hoc non adeò simplex
 naturale præsidium est; velut etiã si ebulliant merces
 in aqua, quas quidem ex ignis violentia cito etiam ex-
 purgari commendum est: Nunc autem iuxta quæsi-
 tionem inquirere oportet, Quis terminus futurus
 sit in mercibus expurgandis si in aquis dimittantur,
 quæ dulces, aut salsæ sint, rursusque fluant, siue
 stagnantes existant. Quoniam igitur multò magis,
 quam aer, expurgat aqua, atq; magis salsa, quam
 dulcis, ac denique multo magis quam stagnantes,
 ipsæ fluentes aquæ; Idcirco si fluens, atque salsa
 extiterit, breuissimus terminus recipiendus, qui ta-
 men indicem habeat, ac decretorium diem, primi
 verò sunt omnium quartus, atque septimus dies;
 septimus ergo breuissimus est: Sin autem fluat a-
 qua, atque dulcis, temporis spatium longius requi-
 rit, at minus quaternario nihil addi potest, nam
 per solos quaternarios iudicia fiunt; esto igitur in
 hoc undecima dies terminus requisitus: In aquis
 verò stagnantibus propter eandem rationem di-

mittantur merces per dies quatuordecim si fuerint
 falsæ, sed per septemdecim si dulces extiterint;
 quilibet autem dies completi semper intelligantur:
 Stagnantibus etiam aquis in eiusmodi expurgatio-
 nibus diutius non est fidendum, nisi lacus magni fu-
 erint. His igitur modis seruatis dictis conditioni-
 bus rectè pestis inuasionibus obfistimus: sed & pe-
 stilentia labem pannos inficiendo securè tolli opinan-
 dum est, si tamen in aquis ebulliant, vt dictum est:
 at verò dum hoc fit necesse est ab aliorum consuetu-
 dine arcere ministros, neque in Vrbe hæc fieri, nisi
 in locis expurgationibus constructis, Rectè autem
 suspicamur contagium ab omnibus ijs, quæ ex infe-
 ctis locis, aut per infecta loca deferuntur, nec non
 ab ijs, quæ simul cum rebus infectis aduehuntur,
 quoniam contagij in causa est contactus; suscipit au-
 tem quodcunque, quemadmodum dictum est.

De curatione per sanguinis missionem.

Cap. XV.

PROPOSITAS ergo difficultates, & con-
 similes ijs, prudentissime SIGISMUNDE,
 dictis rationibus tolli videre est: Tu verò
 multa particularia optimè nosti, quibus in methodo

non

non est locus, imo quæ sola rerum experientia docet: Post hæc igitur curationem quoque nos proficui oportet. Febris itaque pestilens, ut multipliciter diuersa est à febre maligna, ita dissimilem quoque exigit curationem necesse est; in eo quidem, quod in utraque febre focus accensionis in corde est, ex materia inibi existente consimiles sunt, in pulsibus etiam, atque in animali virtute prostrata: Verum in simpliciter, & solis pestilentibus nullæ adsunt obstructions, neque subiugales urinae, quia neque multa materia in arteria magna, à qua vitalis etiam calor suffocari contingat; quæ tamen singula reperiri in febribus malignis ostensum est, sed in pestilenti difficilis est respiratio, quoniam materia prius in pulmonibus est, à quibus per leues arterias descendit in cor, quæ simul cum calido innato mixta, & accensa in causa est, quamobrem totum exeat, atque finiat vita per celerem resolutionem; huic demum inest contagium, non autem illi: sæpe verò huic coniungitur & febris maligna: Itaque uti generosa remedia utrique febre conueniant, non erit difficile determinare; Generosum est autem venæ sectio, qua cor maxime refrigerari manifestum est, & propter eos, qui una cum sanguine, & per ipsas arterias vitales spiritus exeunt, unde & pulsus minores fieri conspicuum est, exit

H 2 enim

enim nimius vitalis calor fons vitæ, quare & virtutes pati necesse est, maxime autem pulsificam: Ad hæc, quoniam vena axillaris in seâ vena sanguinem mittit, qui prouenit à cetro, & à cordis regione ad centrum quoque, & ad cor ipsum per venæ sectionē alios humores trahi manifestum est: Itaq; si pestilens febris, & ipsa maligna focum habent in corde, aut propè cor, virtute valida opus est, ut omnem materiam, aut vapores repellere queat, quare, & spiritu opus habet: An ergo venæ sectio, in his casibus obest, quia calor in corde minuatur; recte autem minuitur quando simplex calor in corde redundat, sed accensa materia alibi existat; nunc autem calor multus multum agit, attenuat enim, dissoluit, atque repellit; sed etiam humorum constuxum ad ipsum cor constat manifestam perniciem afferre, ex hoc enim Natura planè suffocatur: Patet ergo neque in febribus simpliciter pestilentibus, neque in malignis, neque in mixtis ex his in factō esse, neque in fieri absque certa agrotantium perniciē posse venam secari: Porro pulsus, & pars affecta cum affectione, qua laborat, videntur de sanguinis missione plures auferre difficultates; de parte affecta dictum est; pulsus verò cum eiusmodi sint, cuiusmodi supra dicti sunt, nullus unquam ex ratione

zione audebit. Nullo modo venam secare: quosdam
 verò ex inobseruantia pulsuum non raro peccare
 contingit. Sanguis tamen retrahendus est, qui e-
 bullit in arteria magna, & propè cor, siue sit sin-
 cerus nec multus ut in pestilenti, siue multus &
 impurus ut in malignis; quocunque enim modo calor
 in corde redundet, conturbat humores (si copia extite-
 rit) & accensi in causa sunt semper alicuius maligni-
 tatis; itaq; in malignis maximè retrahendum est pro-
 pter præsentiam humorum, in pestilentibus verò
 ne simul cum ijs & maligna consurgat. Porro re-
 trahunt, euacuant, & aperiunt incisæ cucurbitule
 infra renes & clunes applicitæ: retrahunt ut ma-
 nifestum est, neque enim supra partem aut è re-
 gione partis affectæ applicari debent, nimirum pro-
 pè humeros, aut scapulas ipsas, tunc enim non à
 corde, sed ad cor trahunt; Tutò autem euacuant,
 & à venis, & ab arterijs, quarum omnium of-
 cula, & summæ cuti finitima sunt, neque spiri-
 tus exeunt, sed verè Natura exoneratur à sarcina
 qua premebatur, & in febribus præsertim mali-
 gnis; in pestilentibus verò quominus massa sangui-
 nis ad focum accurat; Quinimo & cutem aperiunt,
 qua obstructa manifestum est, quam facile febres
 fiant, atque malignæ; Verum si laxa, & aperta
 extiterit facile est ipsi Naturæ morbificam mate-
 riam

riam eò transmittere , atque ideo cucurbitula natura ipsi auxiliari videntur . Licet verò sanguis in febris pestilentibus nullam habeat præexistentem qualitatem, ex qua eiusmodi febres fiant , (si per contagium fieri debeant) attamen infici potest , accendi , atque comburi , unde peiora quoque emergunt symptomata , Idcirco semper ipsum à corde retrahere , atque moderate euacuare rationi consonum est : Quare & Natura reclusæ hæmorrhoides non mediocriter iuuare solent ; euacuant enim sanguinem crassum , qui ab epate ad lienem fluit ; fluit autem ab epate , quare qui in epar succedit à corde etiam fluere potest ; quamobrem consilio , & arte apertas hæmorrhoides non nisi admodum profuturas conspiciendum est ; In omnibus autem eiusmodi Venæ hæmorrhoidales reperiuntur ; quare ridiculum est quærere an sint innata hæmorrhoides , neque velle hirudines applicare , nisi natura fuerint apertæ , tunc enim ut aiunt sanguis crassus euacuatur : Atqui libenter illi incisæ cucurbitulas dorso apponunt & patientes iuuant , cum tamen minime crassus sanguis euacuetur , vel si crassus existit , & multò crassior erit , qui per hirudines ab hæmorrhoidibus extrahitur ; sed quicumq; existat etiam si tenuissimus , nos ipsum euacuamus , vt ab arterijs , aut à venis circa cor euacuemus ; Talis autem euacuatio immediata fieri

fieri non potest, sed vasis alijs euacuatis ipsum quoq;
confluere, & à corde recedere necesse est; Nihil igitur
refert siue crassus, siue tenuis existat, qui ab hæmo-
roidibus immediate fluit: Fæminis autem non fluen-
tibus mensibus, neque instantibus hirudines ijs-
dem locis applicitæ auxiliari solent, sed & incise
curcurbitulæ intra femora affixæ maxime illas iu-
uare possunt: In omnibus verò quotiescunque o-
pus fuerit.

De purgantibus medicamentis, & alterantibus.

Cap. XVI.

DE Purgantibus etiam medicamentis, siue
generosa sint, siue lenientia, minorantia uè,
ut aiunt, distinctè dicendum est; sunt au-
tem hæc, nimirum scamoneata quæcunque, elebo-
rum, colocynthis, ac stibium; at verò Sena, agari-
cum, & rhabarbarum minorantia sunt; lenientia
verò, tamarindi, flos cassiæ, quem & cassiæ me-
dullam appellant, mana, mel, ac sirupus rosatus
solutius, atque his omnibus consimilia; Istaque si
pura corpora ab excrementis, & sola peste affecta
curanda occurrant, genus omne medicamentorum
suspectum videri posset, & inopportunum; siqui-
dem exigua materia pestis & vaporosa nullam fe-
rè

rē per aluum recipit expulsionem, aiunt etiam per
 pharmaca euacuantiā minus commoueri naturam, ac
 debilem reddi; quinimo & his adeo innituntur, vt
 ad omne genus febrium præceptum hoc transferant;
 De his tamen alibi: Nunc autem sanguinis illa
 euacuatio aut alia quacunque absque crassorum ex-
 crementorum euacuatione in causa est, quamobrem
 partes, & venæ innanità ad se attrahant, quod
 crudum est, & crassum, ac proinde ex obstructi-
 onibus febres aliæ, aut maiores fiant; & ex simplici
 pestilenti etiam maligna consurgat; hac igitur etiam
 à principio existente eo magis necessarium esse pur-
 gans medicamentum manifestum fit; quid enim age-
 re possunt communes clisteres in anfractibus illis,
 & longo tractu intestinorum? Neque vero æ-
 grotantium natura debilis fit, aut patitur; nam si
 qualia oportet purgentur, confert, & facile ferunt.
 Habet verò difficultatem vsus purgantium indi-
 stincte prolatus; videtur enim in omnibus semper à
 mitioribus inchoandum, vt Natura assuescat, ne-
 que à repentinis mutationibus patiatur; imo vir-
 tute debili existente, vt in his febribus dictum
 est, satius erit per iteratas vices, quam semel, ac
 multum euacuasse, quod satis secure fit per dicta
 lenientia; Infusio etiam rhabarbari, aut sene ex
 sero caprillo, modò quantitas eiusdem seri ad li-
 bram

bram vnā, & semis superbibatur, commodum
 ac facile deiectorium est. Hæc ergo in multa mate-
 ria, & cacochimia locum habent opportunum. Ve-
 rum sola materia pestilens ingressa pulmones, modo
 fieri possit, foret euacuanda, priusquam ulterius
 permearet, neque modus aut via ipso vomitu fa-
 ciliior est, hoc enim ventriculi impulsu etiam mate-
 ria pulmonum ad superas partes, atque etiam ad
 os propellitur; sed insuper deijcere oportet, quomi-
 nus diaphragmate inferiores materie in cor repant
 per venas, & magnam arteriam; præstat utrun-
 que stibium optimè præparatum, Chimici flores
 ipsius appellant, pulvis est albus in tenuissimum pol-
 linem reductus; de quo nunc plura non dicam; sed
 summa prudentia, & dexteritate in illius usu opus
 est; Cæterum alia purgantia generosa non æque fa-
 cile admiserim, carent enim ea duplici facultate,
 nec nisi per accidens vomitus fit. Interim sequun-
 tur ea, quæ præparantia dicunt, alij concoquentia,
 & serapia, siue sirupos appellant; ut plurimum
 autem instituuntur, quò facilius peccantes materie
 possint euacuari: primo ergo in sola pestilenti ea pec-
 cat materia, quæ mixta calido innato nullam recipit
 præparationem, imo in causa est, quamobrem calidum
 totum exeat, nec etiam ullos alios possit humores con-
 coquere, nimis enim in ea parte, quæ est vitæ prin-
 I cipium

cipium natura laborat; propter hæc igitur neque si
 maligna fuerit coniuncta, ea concoquentia, aut præpa-
 rantia conuenient; atque etiam multo minus quo-
 niam & à vehementi calore, & à multa inibi con-
 clusa materia vehementius Natura patitur; Hæc
 enim copia humorum, & si quæ est in corde materia
 in sola pestilenti, quæ possit euacuari, continuam, ac
 per diuersas partes suimet indicat euacuationē; via
 autem per arterias multæ patent, præsertim quæ
 ducunt ad Urinam; itaque diuretica, & aperien-
 tia maxime erunt ad usum, in simplici quidem pe-
 stilenti, eiusmodi, quæ frigida sint, maxime conue-
 nient, calor enim sine multa humiditate accerrimus
 est; sed in maligna temperata etiam, & paulò cali-
 diora proficua sunt, suffocatur enim calidum innat-
 um ex multa materia, quam maxime expedit eua-
 cuare; quinimo & calidiuscula calidum excitant in-
 natum, & redditur valentius in expellendo; neque
 enim in multa & humida materia calida obsunt; sint
 ergo radices graminis, adiantum, tricomanes, car-
 dus benedictus, scordium, dictamnium creticum:
 frigida verò & aperientia sunt acidum citri, limo-
 num, raphani succus, & alia multa; non ergo à pro-
 prietate acidum citri iuuat in febribus malignis, sed
 quoniam diureticum est, quemadmodum limonia ma-
 la, ut verò frigidum est securius febribus omnibus

conuenit; sed vera maligna & calidis aperientibus
 eget, quæ tamen frigidis misceri possunt: quamob-
 rem nec eorum usus improbandus, qui parum olei
 de calcanto cum multa aqua endiuia, vel acetosæ in
 exquisitè malignis exhibent: illud enim diureticum
 est, & calidum, hæc vero frigida est; quantitas au-
 tem laudatur ad guttas duas in aquæ destillatæ Un-
 cijs quatuor, vicibus iteratis; insuper in his casi-
 bus mirificè iuuat de scorpionibus oleum Mateoli
 extrinsecus supra regionem cordis illitum; atque
 hoc mirè calidum est; quæ tamen calida non laudo
 in simpliciter pestilentibus propter eam, quam ad-
 duximus rationem: non æque autem frigida omnia
 iuuant sicut acidum citri, nisi, & diuretica sint,
 atque ea polleant facultate, quæ corroboret, non au-
 tem adstringat; hoc verò præstat acidum, non au-
 tem austera, quæ constrictiua sunt; neque enim in
 concepta peste adstringere opus est, sed aperire; ita-
 que, & oleum illud calcanti suspectum foret, nisi
 exigua admodum quantitas in multa aqua nullam
 præberet adstrictionem, sed quasi corroborantem fa-
 cultatem præferret; sua enim propria facultate
 venas adstringit, & per urinam serum exprimit;
 Sunt & alia, quæ per exsiccantem facultatem cor-
 roborantia censi debent; sunt autem margaritæ
 præparatæ, corallia rubea,ustum cornu cerui; quæ

tamen diuretica & aperitiua carent facultate; non ergo sola satis iuuare possunt; cor tamen corroborant: Ut plurimum verò adstringentia corroborantia dicuntur; sed habita ratione affectus, & partis affecte nihil obstat; nunc autem in Venis, & arterijs, & in corde ipso humores adstringere lethale est: licet autem siccantia exhibere, quæ non adstringant, quoniam, ut terminatur & figuratur humidum sicco, ita siccitate seruatur, neque dissoluitur aut fluit, fluere autem oportet humores non autem solidas partes, aut humidum naturale: quamobrem neque theriaca, siue noua, siue antiqua quicquam conferre potest, quæ procul dubio omnes sistit humores, atque hac ratione ab humorum influxu cor ipsum præseruat, non autem curat, quoniam iam fluxos non eijcit, neque repellit; quod manifestum sit exhibitæ theriaca in superpurgationibus ab epota medicamento, & in spontaneis fluxionibus alui: extrinsecus autem illita, et calidis etiã iniuncta virtutes corroborat, quemadmodum dictum est: Est autem nunc in usu frequenti in febribus malignis Bezar lapis, qui dicitur et Pazar à Pazan, idest hirco ab Arabibus, & Persis; Indi Bazar appellant, quasi dicas lapidem forensẽ; Hic verò quo nunc temporis vtimur rarò paleam intus habet, neque manibus comprimi, aut spiritum inflari potest; alius forsan veluti multis è tunicis contextus, alius

verò.

verò non, sicuti vidimus; ad grana septem est in usu, qui verè propter terrestrem naturam siccantem habet facultatem, ut margaritæ, & corallia rubea; forsitan verò plus agit, eo quod in hirci præcalido ventriculo, ut aiunt, generetur; quamobrem & aliqua aperiendi facultate fortè præditus est; non tamen ab assumpto pulvere lapidis Bezar manifestum sudorem ex eo observauimus, neque excretionem urinae, aut quamlibet aliam, & tamen in eo insigne pretium fidem habet: Interim de purgantibus, ac materiam repellentibus hæc dicta sufficiant.

De peticulis, maculis, ac tumoribus curandis in febribus pestilentibus.

Cap. XVII.

PRÆTER ea, quæ dicta sunt, haud parum conferre potest congrua, ut in omnibus febribus victus ratio, quæ mediocris sit: Neque excedat propter acutiem morbi, neque deficiat propter vires; parum ergo & sæpe exhibere opportunum est, interposito tamen sex saltem, aut septem horarum spatio: dormiat ager ab assumpto cibo, imo nunquam, aut rarò excitetur à somno, sed illi somnus imperandus: in simplici quidem pestilenti vi-

num, quaecunque sit, minimè conferre potest; non sic autem in febribus malignis, in quibus exigua quantitas habita etiam ratione ætatis, & consuetudinis mirificè inuare solet, eo quod aperiat, & calcfaciat. Interim verò dum hæc fiunt varij in externis corporis partibus excitantur abscessus, aut macule efflorescunt, quemadmodum supra dictum est; itaque quacunque in parte eiusmodi tumores excitentur, nunquam repellere oportet: quinimo & macule quæcumque, Natura inuanda est, ut exeant, & intrinsecus, & extrinsecus remedijs adhibitis, quamobrem leues cucurbitulae, siccas apellant, & repetitæ maxime erunt ad usum; frictiones etiam potissimum ex axungia gallinæ, nitro, & oleo amigdalorum dulcium ad partes æquales. De intrinsecis quidem dictum est, quæ verò extrinseca dictis tumoribus conueniant reliquum est determinare: hos autem iuxta eorum materiam distinguere oportet; ea quidem omnis à corde eijcitur, sed alia serosa est, & calida minus, cui, si iungatur sanguis calidior euadit, feruet autem ut atra bilis, si talis sanguis fuerit combustus; in omnibus tamen foras euocandum est, aliàs quidem mitioribus, aliàs verò vehementioribus remedijs, & fortissimis utendum erit; itaque si nondum materia fuerit combusta, sed bubones excitaue- rit, pro his mite erit emplastrum ex liliorum radice,

caricis, unguento dialtege, basilico, & butiro addita
 antiquæ theriacæ portione, cepe coctum Utiliter etiã
 admiscetur his: Fortius hoc erit, & recipit resine
 pini libram unam, olei communis unciam unam,
 quæ duo lento igne misceantur, nec tamen si miscea-
 tur Theriaca prohiberi debet, vel scordium, dictam-
 num, scabiosa, aristolochia, cum portione croci, sic nan-
 que validius euadit; quinimo, & cera flaua, pro-
 polim dicunt, vi sua attractrice auxiliari potest;
 velut etiã diachilon simplex, & cum gummatibus,
 & adipe gallinæ iuuat hos tumores, aut parotides,
 quæ post aures suboriuntur; habita semper ratione
 ætatis, sexus, temperamenti, & partis affecte: in
 omnibus autem & semper calorificis euocandum est;
 temperatè calida, & humida in nobilioribus partibus
 attrahendo iuuant, quæ quidem alij suppurantia di-
 cunt, eo quod calorem calido naturali equalem habe-
 ant, atque sic ab illis hoc augeri contingat, unde fa-
 cilius, ac melius concoquat, & pus fiat: sed si fo-
 ris applicita calefaciunt, necesse est illorum ope calo-
 rem intra, vel extra cutem augeri; idque primò vel
 ab intus medicamento recepta materia, vel extra in-
 ter cutem & ipsum medicamentum; aut ergo ab in-
 grediente materia; vel ab extra adaucto calore rara,
 ac admodum perspirabilis cutis euadet; atque ita hu-
 morum potius dissolutionem, quam eorundem conco-
 ctionem.

Etionem suppurationem uè expectare oportet; bene suppuratio succedit si calor conclusus nullam ferè inueniat perspirationem; quod in frigidis medicamentis & incrassantibus, aut parum astringentibus particula applicitis inibique congestis humoribus manifestum fit; festinat enim tunc suppuratio; frigida quidem & cuiusmodi dicta sunt in principio phlegmonis reppellunt, sed ubi fuerit congesta materia suppurant, calida uerò discutientia fiunt; in principio quidem calida aperiendo magis attrahunt; quod si in tumoribus à calidis suppuratio contingat, ea quidem comparatiuè nullius calidi ferè rationem habent, sed ex crassa materia, uel tumoris, uel medicamenti concluditur calor, atque suppurat: In bubonibus igitur pestilentibus calidis utendum est, non ut uerè suppurent, (neque enim materia pestilens suppuratur) sed quod attrahant, quemadmodum dictum est; insuper neque reppellentia adstringentia uè unquam uel ullo modo administranda erunt. Porro inter pestilentes tumores carbunculus est, qui quanto ex calidiori & exusta magis materia conflatur, eo etiam uehementioribus eget remedijs: Quoniam ergo calidis attrahendum est, calidissimis nunc opus erit, alioquin frigidi rationem habeant ad humorem adustum necesse erit; propter quam rationem, & actu calida necessaria sunt, quæ magis urant adu-

stis

Stis humoribus ipsis, cuiusmodi ferrum est candens;
 est enim ignis sanis partibus amicus, eo quod con-
 generem calorem habeant, robur ergo addit partibus,
 & quicunque humores caloris vi attrahuntur, sed
 inutiles etiam facilius expelluntur, ac expurgantur.
 Carbunculus itaque totus inurendus, ad quam sanè
 operationem perbelle adaptant ferreum instrumentū,
 quod inurendo figuram inustionis circularem relin-
 quit iuxta carbunculi figuram, cuius basis circum-
 circa inurenda erat: inurendus tamen & carbuncu-
 lus in summo; decidet autem escara ipso butiro; de-
 inde digerendum, mundificandum, atque cicatrizan-
 dum; preparant autem tale mundificans, atque sar-
 coticum, quod Recipit squammæ gris, Litargirij,
 Tutia, singulorum Unciam semis, mastiches Uncias
 duas, olei rosati Uncias tres, ceræ Unciam unam,
 miscendum ad ignem donèc Unguenti consistentiam
 recipiat; sed ante, atque etiam post carbunculi inu-
 sitionem commodè adhiberi potest eiusmodi empla-
 strum, quod sit ex liliorum radice recenti, & hu-
 mida, trita, & ad emplastri formam redacta, super-
 ponunt autem brassicæ folium ne exarescat, cuius U-
 sus à principio ad finem usque mirificè iuuat, & sa-
 nat, ita ut asserant vix cicatricis vestigium mox
 apparere; atque eiusmodi cura per inustionem adeò
 in carbunculis pestilentibus confert, ut non nisi
 sum-

summa cum vtilitate, & ratione ad alios etiam pestilentes tumores transferri possit, ac debeat; præcipuè si in partibus non adeo nobilibus appareant; quos quidem tumores, & latas summitates inustas iisdem postmodum remedijs curare oportet, imo in omni tumore pestilenti quoquo modo aperto, aut suppurato digerentibus vtendum, abstergentibus, atque cicatrizantibus, sicut in carbunculis dictum est. Tot igitur de causis, Natura, & cura pestis ad soluendas difficultates dicenda existimauimus; quæ tamen nulla sunt, nisi Deus Optimus, ac Ter Maximus nos illuminet, curet, atque custodiat. Vale optime SIGISMUNDE, & ut facis me ama.

F I N I S.

VIS LOGICA
Ego Fr. Michael Zanardus Vrgnanensis, in Con-
uentu S. Anastasiæ Veronæ Sacræ Theologiæ
Lector primarius, examinador librorum impri-
mendorum, & in hac parte Vicarius S. Offitij
vidi, & diligenter examinaui hoc opus Excell.
D.D. Octauij Brenzoni, Philos., & Medici,
cuius titulus est, Sermo de causis, atq; natura
Pestis, & cura, nihilq; in eo reperi fidei cōtra-
rium, vel bonis moribus, & ideo dignum im-
pressione iudicaui.

Aluise Foscarini Podestà.

